

Ewaluacja zewnętrzna

realizacji

Lokalnej Strategii Rozwoju

na lata 2016 - 2023

Lokalnej Grupy Działania „Zielony Pierścień”

Realizacja:

OMIKRON Mariusz Wachowicz

1. Wstęp

Ewaluacja i zasady jej prowadzenia w Lokalnej Grupie Działania „Zielony Pierścień” (LGD) wynikają z wytycznych nr 5/3/2017 i 10/1/2022 Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Planowane cele, metody i narzędzia ewaluacyjne mieszczą się z w zakresie wytyczonym przez Podręcznik Monitoringu i Ewaluacji Lokalnych Strategii Rozwoju z marca 2017 roku. Niemniej potrzeba ewaluacji wynika również z samego procesu realizacji Strategii oraz konieczności ciągłej dbałości o utrzymanie wysokiej jakości podejmowanych interwencji.

Zmiany społeczne i gospodarcze sprawiają, że konieczna jest analiza Strategii pod kątem jej aktualności, ale także sprawności i efektywności jej dotychczasowej realizacji oraz użyteczności podejmowanych działań i przyjmowanych rozwiązań. Rzetelne ocenienie Strategii na tym etapie wdrażania wymaga nie tylko przyjrzenia się uzyskanym efektom, ale także samemu procesowi, aby można było zidentyfikować elementy wymagające poprawy. Uzyskane wyniki zostaną wykorzystane w procesie aktualizacji Strategii oraz innych dokumentów Stowarzyszenia, ale również uwzględnione przez LGD w kolejnym okresie programowania 2021-2027.

Niniejszy raport jest zwięźczeniem ewaluacji prowadzonej w LGD pomiędzy kwietniem, a wrześniem 2022 roku. Jednak dane wykorzystane w raporcie pochodzą z różnych okresów od rozpoczęcia realizacji strategii w 2016 roku do 31 grudnia 2021. Oprócz danych z monitoringu prowadzonego systematycznie przez organy LGD, w planach komunikacji określone są konkretne działania mające na celu pozyskiwanie informacji oraz dzielenie się nimi z interesariuszami i ze społecznością. Działania te, szczególnie polegające na ankietowaniu odpowiednich grup respondentów, prowadzone były przez LGD systematycznie, według harmonogramu zapisanego w planie komunikacji.

Większość procesu zbierania danych potrzebnych do ewaluacji spoczywa na pracownikach Lokalnej Grupy Działania. Bez nich, ich systematycznej pracy i zaangażowania nie udało by się zgromadzić materiału do napisania niniejszego dokumentu. Podziękowania należą się nie tylko Panu Prezesowi, pracownikom, i członkom Zarządu ale także zaangażowanym w wywiady członkom Rady, uczestnikom spotkań grupowych, wnioskodawcom i beneficjentom. Nie można zapomnieć również o szeregowych członkach Stowarzyszenia, sympatykach oraz wszystkich respondentach, którzy rzetelnie wypełniali ankiety.

2. Streszczenie najważniejszych wyników badania

Na obszarze LGD ubywa ludności. Spadek o 2,4% jest niższy niż średnia wojewódzka, ale jest to wyraźne zjawisko. Gminy najsilniej wyludniają się to Wąwolnica i Kazimierz Dolny. Jediną gminą, która notuje wzrost ludności to gmina wielka Puławy.

Dane statystyczne wskazują na negatywne trendy w proporcjach ludności w wymiarze wieku. Maleje liczba osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym, a dynamicznie wzrasta w wieku poprodukcyjnym.

Nie ma to jednak odzwierciedlenia w aktywności przedsiębiorców. Dane REGON wskazują na systematyczny wzrost liczby przedsiębiorstw działających na obszarze LGD. Najbardziej aktywną w tym zakresie gminą jest Kazimierz Dolny, a najmniej gminy Baranów i Żyrzyn.

Od 2015 roku spada liczba bezrobotnych. Rejestrowane bezrobocie spadło o 45% do poziomu 4% (stan na koniec 2021 roku). Stosunkowo największy spadek bezrobocia zarejestrowano w gminie Wojciechów (o 10%).

Niestety wspomniana powyżej gmina wyróżnia się wysokimi wskaźnikami korzystania z pomocy społecznej. Pomimo systematycznego spadku liczby osób korzystających z pomocy społecznej, nadal aż 16% mieszkańców objętych jest różnymi formami wsparcia. W pozostałych gminach systematycznie i znacząco spadła liczba osób korzystających z pomocy społecznej.

Działania LGD w zakresie budowania kapitału społecznego wpisywały się w ogólnokrajowy trend zwiększania aktywności społecznej. Wzrost liczby fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych jest systematyczny i dotyczy wszystkich gmin. Niemniej trzeba zauważyć, że stosunkowo najwięcej jest ich w gminie Kazimierz Dolny, a najmniej w gminie Baranów.

Liczba osób deklarujących zadowolenie z zamieszkiwania na terenie danej gminy przeważa nad liczbą niezadowolonych. Nie są to jednak różnice ogromne, zwłaszcza, że co czwarty z badanych nie miał zdania w tej sprawie.

Gminy cenione są przede wszystkim ze względu na wspieranie atrakcyjności turystycznej i promocji dziedzictwa kulturowego. Nisko cenione jest wsparcie dla bezrobotnych i przedsiębiorców oraz działania na rzecz osób młodych do 35 roku życia. Ankietowani nie są również zadowoleni z poziomu zaangażowania mieszkańców w rozwiązywanie lokalnych problemów.

Mieszkańcy podkreślają wpływ projektów i działań finansowanych z Unii Europejskiej na życie lokalne, przy czym częściej zauważają projekty miękkie niż infrastrukturalne. Prawie cztery piąte respondentów identyfikuje Lokalną Grupę Działania „Zielony Pierścień”, a co ważne co czwarty z ankietowanych podkreślał, że zna LGD dzięki projektom realizowanym za jej pośrednictwem.

Mieszkańcy najchętniej przeznacziliby dodatkowe fundusze na infrastrukturę drogową. Znaczna część respondentów domaga się zwiększenia liczby miejsc pracy poza rolnictwem. Mimo znaczących zmian w zakresie infrastruktury mieszkańcy nadal oczekują inwestycji w zakresie kultury, rekreacji i sportu.

Ocena pracy biura jest jednoznacznie pozytywna. Tylko pojedyncze głosy wskazują na niezadowolenie w poszczególnych zakresach poddanych ocenie. Wnioskodawcy i członkowie LGD wysoko cenią zarówno kompetencje merytoryczne jak i społeczne oraz odpowiednią organizację pracy całego biura.

Doradztwo świadczone przez pracowników biura w znaczący sposób ułatwia przejście przez skomplikowaną procedurę aplikacyjną i pomaga w opracowaniu dobrych wniosków. Jest to kluczowy element podnoszenia jakości wniosków, a w konsekwencji ich realizowalności oraz możliwości sprawnego rozliczenia.

LGD Prowadzi szeroko zakrojoną działalność dodatkową, wykraczającą poza zapisane w strategii przedsięwzięcia. Należą do nich maratony kajakowe, rajdy rowerowe oraz przede wszystkim działania związane z budowaniem i promowaniem lokalnych produktów w ramach Marki Lokalnej Zielony Pierścień.

Partnerstwo prowadzi przejrzystą działalność informacyjną i promocyjną własnej organizacji. Plan komunikacji jest na bieżąco korygowany i skrupulatnie realizowany. Nie brakuje również szkoleń skierowanych do wewnątrz organizacji, szczególnie do członków Radu i Zarządu LGD.

Nie zarejestrowano problemów finansowych Stowarzyszenia ani w realizacji samej strategii. Postęp rzeczowy odbywa się zgodnie z planem, a odpowiada mu postęp finansowy.

1.	Wstęp	2
2.	Streszczenie najważniejszych wyników badania.....	3
3.	Opis przedmiotu badania uwzględniający cele i zakres ewaluacji.....	6
3.1.	Cel główny i cele szczegółowe badania.....	6
3.2.	Zakres przedmiotowy badania	6
3.3.	Kryteria ewaluacyjne	6
3.4.	Pytania badawcze.....	7
4.	Opis metodologii wraz z opisem sposobu realizacji badania.....	10
5.	Opis wyników badania wraz z ich interpretacją.....	15
5.1	Charakterystyka obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju.....	15
5.2	Opinie i potrzeby mieszkańców obszaru Lokalnej Strategii Rozwoju	22
5.3	Funkcjonowanie LGD.....	30
5.1.	Wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju	41
6.	Odpowiedź na wszystkie wskazane pytania badawcze	47
6.	Podsumowanie, wnioski i rekomendacje.....	53
7.	Spis tabel i wykresów	55
8.	Aneksy tworzone w toku realizacji badania	58
8.1.	Scenariusz wywiadu pogłębionego z wnioskodawcami/beneficjentami:.....	58
8.2.	Scenariusz wywiadu pogłębionego z przedstawicielami gmin:	58
8.3.	Ankieta kierowana do wnioskodawców, beneficjentów i członków LGD.....	59
8.4.	Ankieta kierowana do mieszkańców obszaru LGD.....	67
8.5.	Scenariusz zogniskowanego wywiadu grupowego	76

3. Opis przedmiotu badania uwzględniający cele i zakres ewaluacji.

3.1. Cel główny i cele szczegółowe badania

Celem głównym badania jest przeprowadzenie ewaluacji zewnętrznej funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania oraz realizacji Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność.

Cele szczegółowe:

- Wypełnienie obowiązku przeprowadzenia ewaluacji zewnętrznej (zgodnie z Wytycznymi 5/3/2017 i 10/1/2022 MRiRW).
- Uzyskanie użytecznych informacji na temat wdrożenia LSR.
- Opracowanie rekomendacji oraz planu ich wdrożenia.
- Wykorzystanie wyników badań społecznych we wstępnej konceptualizacji kolejnej LSR

3.2. Zakres przedmiotowy badania

Realizacja LSR: stopień realizacji celów i wskaźników, stopień realizacji wybranych operacji, wykorzystania budżetu, jakość stosowanych kryteriów wyboru operacji i procedur, oddziaływanie realizacji LSR na rozwój lokalny, bariery realizacji LSR, jakość procesu partycypacji, operacji i procedur.

Działalność biura: efektywność pracy biura i organów LGD, ocena przebiegu konkursów, ocena sposobu przepływu informacji, efektywność promocji i aktywizacji lokalnej społeczności, innowacyjność, proces rozwoju pracowników, efektywność animacji i doradztwa, ochrona danych osobowych, jakość procesu archiwizacji i monitoringu.

Funkcjonowanie partnerstwa: jakość podejmowanych uchwał, skuteczność nadzoru nad biurem LGD, jakość reakcji na zmieniające się warunki, umiejętność współpracy i atmosfera pracy, skuteczność działań strategicznych, jakość współpracy regionalnej i ponadregionalnej, jakość relacji z otoczeniem i promocji.

3.3. Kryteria ewaluacyjne

Kryteria ewaluacyjne stosowane w badaniach to: **skuteczność** bezpośrednio pozwalająca ocenić, na ile efektywne są działania w zakresie osiągania celów określonych w dokumentach programowych oraz jak skuteczna jest działalność biura LGD. Z kryterium skuteczności powiązane jest również kryterium **użyteczności**, które rozumiane jest, jako kryterium pozwalające ocenić stopień zaspokojenia istotnych potrzeb grup docelowych lub

przyczynienia się do rozwiązania problemów, niezależnie od tego, czy były one zasygnalizowane przez cele interwencji. Zastosowane będzie także kryterium **trwałości**. Trwałość – w przypadku tego badania – pozwoli ocenić, w jakim stopniu pozytywne efekty zrealizowanych interwencji (na poziomie celów) mogą trwać po zakończeniu finansowania zewnętrznego, a także czy możliwe jest utrzymanie się wpływu tych projektów na proces rozwoju społeczności lokalnej w dłuższym okresie.

3.4. Pytania badawcze

Zgodnie z wytycznymi nr 5/3/2017 i 10/1/2022 Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi opracowane zostały odpowiedzi na poniższe pytania badawcze zgrupowane w kategorii analityczne:

Ocena wpływu na główny cel LSR (jeśli inny niż obszary poniżej)

- Jaki jest stopień osiągnięcia celu głównego i przypisanych do niego wskaźników LSR?

Ocena wpływu na kapitał społeczny

- Jaki jest wpływ LSR na kapitał społeczny, w tym w szczególności na aktywność społeczną, zaangażowanie w sprawy lokalne?
- W jaki sposób należałoby wspierać rozwój kapitału społecznego w przyszłości?

Przedsiębiorczość

- W jakim stopniu realizacja LSR przyczyniła się do rozwoju przedsiębiorczości?
- Czy i w jaki sposób wspieranie przedsiębiorczości w ramach kolejnych edycji LSR jest wskazane?

Turystyka i dziedzictwo kulturowe

- W jakim stopniu LSR przyczyniła się do budowania lokalnego potencjału w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego?
- W jakich kierunkach należy wspierać rozwój lokalnego potencjału turystycznego?

Grupy defaworyzowane

- Czy w LSR właściwie zdefiniowano grupy defaworyzowane oraz czy realizowane w ramach LSR działania odpowiadały na potrzeby tych grup?
- Jaki był wpływ LSR na poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego?
- Jakie działania należy podejmować w skali lokalnej na rzecz ograniczania ubóstwa i wykluczenia społecznego?

Innowacyjność

- W jakim stopniu projekty realizowane w ramach LSR były innowacyjne?
- Jak można wyróżnić typy innowacji powstałych w ramach LSR?

Projekty współpracy

- Jaka była skuteczność i efekty działania wdrażania projektów współpracy?
- Jaką formę i zakres powinny przyjmować projekty współpracy w przyszłości?

Ocena funkcjonowania LGD

- Czy sposób działania partnerów w ramach LGD pozwalał na efektywną i skuteczną realizację LSR?
- Jaka jest skuteczność i efektywność działań biura LGD (animacyjnych, informacyjno-promocyjnych, doradczych)?
- Jakie zmiany należy wprowadzić w działaniach LGD by skuteczniej realizowała LSR?

Ocena procesu wdrażania

- Czy realizacja finansowa i rzeczowa LSR odbywała się zgodnie z planem?
- Czy procedury naboru, wyboru i realizacji projektów były wystarczająco przejrzyste i przyjazne dla beneficjentów?
- Czy kryteria pozwalały na wybór najlepszych projektów (spójnych z celami LSR)?
- Czy przyjęty system wskaźników pozwalał na zebranie wystarczających informacji o procesie realizacji LSR i jej rezultatach?

Wartość dodana podejścia LEADER

- Czy działalność LGD wpływa na poprawę komunikacji pomiędzy różnymi aktorami, budowanie powiązań między nimi i sieciowanie?
- Czy stworzony dzięki wsparciu w ramach LSR potencjał rozwojowy jest w dostateczny sposób wykorzystywany i promowany?
- Czy projekty realizowane w ramach LSR są spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru objętego LSR i czy te projekty przyczyniają się do jego wzmocnienia?
- Czy przeprowadzone w ramach LSR inwestycje są komplementarne względem siebie lub względem wiodącego projektu/tematu określonego w LSR?

Dodatkowe pytania badawcze:

- Jak układała się współpraca z Samorządem Województwa?
- Jaki jest wpływ systemu zbierania i przekazywania informacji o wdrażaniu i monitoringu Urzędu Marszałkowskiego na sprawność funkcjonowania LGD?
- Jak LGD funkcjonowała w warunkach niepewności legislacyjnej?
- Czy długość procesu weryfikacji wniosków wpłynęła na planowe osiągnięcie wskaźników oraz na wizerunek LGD?
- Czy zasady realizacji projektów grantowych PROW spełniały kryteria prostoty i przyjazności finansowej dla LGD i realizatorów zadań?
- Czy brak standaryzacji procedur na poziomie województwa wpłynął na szybkość i jakość weryfikowania wniosków?

- Jaka jest jakość i znaczenie funkcjonowania wojewódzkiej sieci LGD?

4. Opis metodologii wraz z opisem sposobu realizacji badania

Przeprowadzenie badania wymagało zebrania informacji pochodzących z szeregu rozproszonych źródeł, dokonania ich analizy, a następnie wypracowania rekomendacji na poziomie eksperckim. Implikuje to konieczność zastosowania w badaniu szerokiego instrumentarium metod i technik badawczych, dzięki którym możliwe było zgromadzenie kompletnego i wiarygodnego materiału badawczego dotyczącego efektów realizacji LSR. W związku z powyższym, zaplanowano realizację badania z wykorzystaniem koncepcji **triangulacji** metodologicznej.

Triangulacja to zróżnicowanie źródeł danych, metod badawczych i perspektyw badawczych, dzięki któremu możliwe jest zgromadzenie wszechstronnego materiału badawczego i poddanie go kompleksowej analizie i ocenie. Triangulacja została zastosowana odnośnie do:

- źródeł danych: przeanalizowane zostały zarówno dokumenty zastane różnego typu, jak i dane pochodzące z wcześniejszych badań; zostały one uzupełnione danymi pierwotnymi;
- metod badawczych: łączenie różnych metod badawczych w badaniu tych samych zagadnień, co pozwoliło na uchwycenie różnych aspektów badanego przedmiotu; podejście to pozwoliło też wykorzystać mocne strony każdej metody przy wzajemnej ograniczeniu ich słabości;
- perspektyw badawczych: ewaluacja została przeprowadzona przez pracowników biura LGD oraz przez zewnętrznych doświadczonych badaczy, co pozwoliło uzyskać bogatszy i bardziej wiarygodny obraz badanych zagadnień.
Poza tym zastosowany został partycypacyjny model badania, którego ideą jest jak najszersze zaangażowanie społeczności, zarówno na etapie przygotowania badania, jego realizacji, jak i wnioskowania i rekomendacji.

W odniesieniu do zakresu przedmiotowego i podmiotowego badania niezbędne było zastosowanie holistycznego podejścia do metod i technik badawczych. W każdym z zamierzeń badawczych: realizacji strategii, działaniu LGD oraz funkcjonowaniu biura zastosowane zostały cztery metody lub techniki badawcze:

Badanie źródeł zastanych (desk research)

To metoda zbierania, analizy i interpretacji danych wytworzonych niezależnie od działań badawczych prowadzonych w czasie ewaluacji. Często nazywa się ją analizą danych wtórnych. Dane te można podzielić na wewnętrzne i zewnętrzne. Pierwsze z nich znaleźć można w dokumentacji własnej instytucji. Nie zawsze odpowiadają bezpośrednio na pytania badawcze ale w znaczącym zakresie pozwalają na poznanie kontekstu funkcjonowania LGD.

Z kolei dane zewnętrzne, dane wtórne to efekty działalności innych instytucji w dziedzinie pozyskiwania informacji. Dzięki rozwojowi Internetu dostęp do tych zasobów jest obecnie niezwykle łatwy i trudności należy szukać nie w ilości danych, ale ich segregacji. Potrzebne informacje można pozyskiwać od instytucji państwowych powołanych do zbierania informacji. Serwis internetowy GUS zawiera nieprzebrane ilości danych o funkcjonowaniu gospodarki, instytucji, firm i organizacji. **Bank Danych Lokalnych**, który jest największym w Polsce uporządkowanym zbiorem informacji o sytuacji społeczno-gospodarczej, demograficznej, społecznej oraz stanie środowiska, opisującym województwa, powiaty oraz gminy jako podmioty systemu organizacji społecznej i administracyjnej państwa, a także regiony i podregiony stanowiące elementy nomenklatury jednostek terytorialnych. Jednakże w wielu przypadkach dane ze źródeł zastanych są niewystarczające, zbyt powierzchowne, zbyt ogólne lub nieaktualne, by na nich poprzestać, dlatego zwykle potrzebne są działania dla pozyskania danych pierwotnych.

Źródła danych zastanych wykorzystywanych w ewaluacji LGD

- dane statystyczne
- dane urzędowe
- dane gromadzone na portalach społecznościowych
- dane zastane w Lokalnej Grupie Działania
- dane ankiet doradztwa i ankiet oceny szkolenia
- dane realizacji planu komunikacji
- dane z ankiet zadowolenia mieszkańców, rozpoznawalności LGD i funkcjonowania LGD systematycznie gromadzone przez biuro LGD

Ankiety metodą CAWI

Najpopularniejszą metodą pozyskiwania danych pierwotnych są badania kwestionariuszowe. Polegają one na zadawaniu pytań pojedynczym osobom, ale w perspektywie zainteresowań znajdują się zagregowane dane ogólne dla wszystkich badanych. Pierwszym etapem tego typu badań jest sformułowanie pytań. Proces ten polega na postawieniu pytań ogólnych, zazwyczaj na etapie konceptualizacji badań. Z nich z kolei wyprowadzamy pytania szczegółowe. Odbywa się to poprzez identyfikację wskaźników, które będą nas informować o występowaniu i nasileniu zjawiska. W przypadku ewaluacji zewnętrznej prowadzonej zgodnie z wytycznymi MRiRW nr 5/3/2017 i 10/1/2022 zakres pytań został wstępnie określony w załącznikach do podręcznika ewaluacji. Niemniej z uwagi na pewne niedociągnięcia dokumentu część pytań została poprawiona i zmodyfikowana. Ponadto jak wskazano we wstępie Podręcznika ma on charakter pomocniczy nie obowiązkowy w stosunku do Wytycznych MRiRW.

Badania ankietowe były prowadzone techniką CAWI (Computer Assisted Web Interview). To badanie ankietowe przeprowadzane w Internecie. Opracowane narzędzie badawcze

(kwestionariusz ankiety) wprowadzane jest do komputera w formie umożliwiającej wypełnienie ankiety na stronie internetowej użytkownika. Badania tego typu są stosunkowo tanie, nie wymagają również zaangażowania wielu realizatorów. Współczesne narzędzia umożliwiają tworzenie skomplikowanych i atrakcyjnych ankiet. Można dopasować je w wymiarze graficznym i estetycznym. Dobór próby jest możliwy dwiema metodami. Ankiety można wysłać pod określone adresy mailowe, co w pewnym stopniu jest odpowiednikiem ankiety pocztowej wraz z jej zaletami i wadami. Innym sposobem jest zamieszczenie jej na stronie internetowej lub jako „wyskakujące okienko”. Metoda ta uniemożliwia kontrolę nad doborem próby, który jest faktycznie doborem przypadkowym, dodatkowo obarczonym błędem struktury społecznej i demograficznej użytkowników Internetu.

W badaniach ewaluacyjnych zastosowano obydwie techniki w zależności od badanych grup.

- Grupa nr 1: wnioskodawcy i beneficjenci.

Z tego względu, że dostępne są dane kontaktowe do tych osób możliwe było wykorzystanie aplikacji wysyłającej unikalne linki do ankiety internetowej na zdefiniowane wcześniej adresy mailowe. W tym przypadku nie obliczano minimalnej liczebności próby gdyż traktowano to badanie jako masowe, z założeniem przebadania całej populacji.

łącznie przebadano 94 osoby.

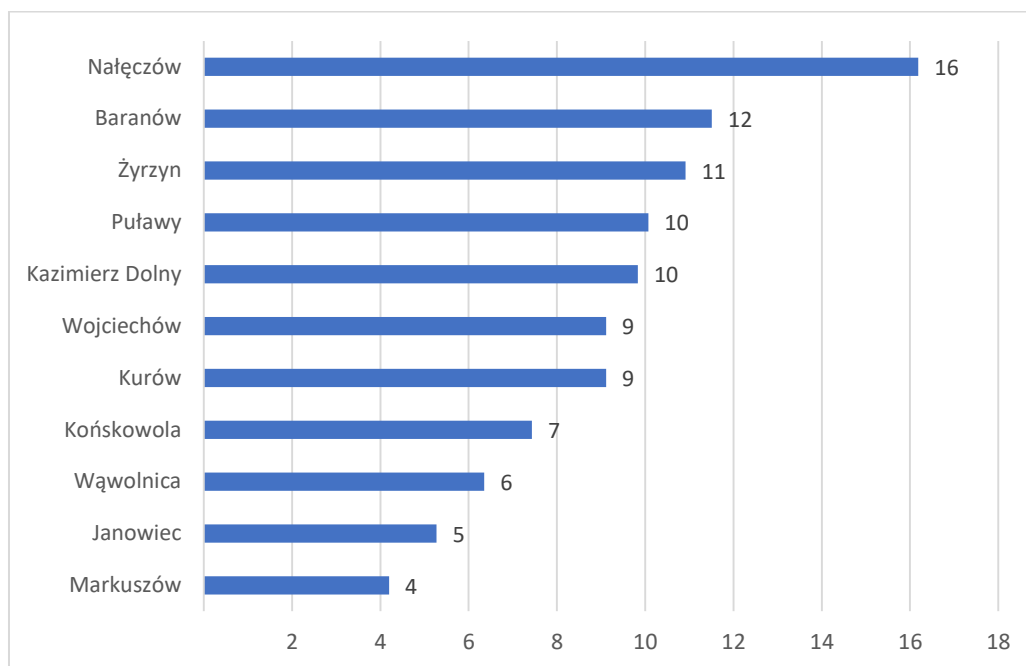
- Grupa nr 2: mieszkańcy obszaru LSR.

Pozyskanie opinii reprezentatywnej grupy mieszkańców nie jest możliwe w ramach zasobów, którymi dysponuje Zleceniodawca, dlatego opracowano procedurę zbliżoną do takiej, która pozwoli na identyfikację podglądów i opinii mieszkańców poszczególnych gmin wchodzących w skład Partnerstwa.

Linki do ankiet zostały rozesłane (przy wsparciu pracowników Biura LGD) do gmin partnerskich z prośbą o wstawienie linku na stronę internetową gminy. Dzięki temu zabiegowi pozyskane zostały dane z poszczególnych gmin odpowiadających obszarowi LSR.

łącznie przeprowadzono 3 389 ankiet.

Wykres 1. Procent ankiet z poszczególnych gmin

Źródło: badania własne

Wywiady pogłębione (IDI i TDI)

To technika badań jakościowych, w której badacz prowadzi rozmowę z respondentem. Nie jest to jednak zwykła rozmowa, ale opiera się ona na przygotowanym wcześniej scenariuszu. Dokument ten nie musi zawierać konkretnych pytań, lecz wytyczne, jakie tematy rozmowy należy podjąć. Wywiad ma strukturę swobodną, mniejsze znaczenie ma kolejność zadawanych pytań a większe uzyskanie określonych informacji. Tematy są eksplorowane bardzo dogłębnie, prowadzący wywiad dopytuje i stara się zrozumieć, nie tylko fakty, ale motywy zachowania badanego. Zasadniczą rolę w badaniu odgrywają umiejętności i doświadczenie osoby prowadzącej wywiad. Ponieważ wywiady pogłębione są rozmową sam na sam z respondentem, prowadzący musi zdobyć jego zaufanie, by uzyskać czasami bardzo osobiste informacje. Wywiady indywidualne stosuje się gdy zachodzi potrzeba eksploracji pola zainteresowań, przygotowania do konstruowania narzędzi jakościowych lub do interpretacji trudnych do wyjaśnienia wyników badań ilościowych. Wywiady prowadzone były metodą TDI (telefoniczny wywiad pogłębiony) przede wszystkim ze względu na oczekiwania respondentów oraz krótki czas na realizację tego zadania.

Wywiady prowadzono z następującymi osobami:

- 2 wywiady z członkami Rady
- 3 wywiady z wnioskodawcami realizującymi projekty
- 3 wywiady z wnioskodawcami, których projekty nie są realizowane

- Wywiad z kierownikiem Biura
- Wywiady z przedstawicielami gmin (po 1 z gminy)

Zogniskowany Wywiad Grupowy (FGI fokus)

Tym różni się od wywiadu indywidualnego, że prowadzący badanie, nazywany moderatorem, przepytuje jednocześnie grupę kilku osób. Zazwyczaj grupy fokusowe mają liczebność od 8 do 12 osób, lecz w specyficznych przypadkach może być ich mniej lub więcej. Ważną cechą grupy jest jej homogeniczność - powinno się unikać zróżnicowania grup ze względu na płeć, wiek, status społeczny czy różnice intelektualne. Wynika to z zasadniczego celu prowadzenia badań tą metodą, czyli wewnętrznej dyskusji grupowej i interakcji w grupie. Dzięki tej metodzie można w tym samym czasie zdobyć informacje od kilku osób, pogłębiając ją dodatkowo o spostrzeżenia dotyczące dyskusji pomiędzy uczestnikami.

Wywiady tą metodą charakteryzują się większym skomplikowaniem organizacyjnym. Wymagane jest zebranie odpowiedniej grupy osób w jednym miejscu o jednym czasie. Często na spotkanie zaprasza się więcej osób i prowadzi się selekcję tych, którzy lepiej pasują do profilu grupy i dają większą rękojmię udzielania informacji i wymiany zdań. Wywiady grupowe, z uwagi na dyskusję wielu osób, muszą być rejestrowane co umożliwi późniejsze zidentyfikowanie, jak kształtowała się rozmowa, która osoba wypowiadała dane poglądy i jak te poglądy zmieniały się w trakcie dyskusji. Zogniskowane wywiady grupowe realizuje się w specjalnych pomieszczeniach zwanych fokusowniami, które są wyposażone w weneckie lustra umożliwiające zleceniodawcy obserwację wywiadu. W miejscowościach, gdzie nie ma fokusowni stosuje się technikę wywiadów naturalnych.

Wywiad prowadzono w grupie pracowników biura LGD, członków Zarządu, członków Rady wnioskodawców oraz członków Partnerstwa.

Zogniskowany wywiad grupowy (FGI) prowadzony w ramach ewaluacji pozwala pozyskać informacje w skumulowany sposób. Dodatkowo wartość pozyskanych informacji wzmocniona jest poprzez odpowiednie wykorzystanie procesów grupowych.

5. Opis wyników badania wraz z ich interpretacją.

5.1 Charakterystyka obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju

Ludność

Ludność obszaru gmin objętych aktywnością LGD „Zielony Pierścień” stanowi 3,4% ludności województwa lubelskiego ogółem. W ciągu ostatnich sześciu lat populacja obszaru zmniejszyła się o 2,4% (w województwie lubelskim było to 3%) i za ten spadek odpowiada spadek liczebności grup w wieku przedprodukcyjnym (-5,3%) i produkcyjnym (-5,6%). Jednocześnie rośnie grupa osób w wieku poprodukcyjnym (+10% od 2015), co powoduje, że rośnie też obciążenie demograficzne społeczeństwa. W roku 2015 grupa osób w wieku poprodukcyjnym stanowiła 21, w 2021 stanowi już 23% ludności ogółem. Liczebność najstarszej z trzech grup społecznych rosła w tym czasie średnio o 2% rocznie, z wyjątkiem roku 2021, drugiego roku pandemii, gdy i w tej grupie zanotowano spadek.

Największe spadki populacji dotyczą trzech gmin: Wąwolnica, Kazimierz Dolny i Baranów. jedynie w gminie Puławy w ciągu ostatnich lat nastąpił wzrost liczby ludności (+1,9%), wzrost ten jednak był spowodowany wyłącznie wzrostem w najstarszej części społeczeństwa.

Tabela 1. Ludność obszaru LGD „Zielony Pierścień” - ogółem

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
LUBELSKIE	2 139 726	2 133 340	2 126 317	2 117 619	2 108 270	2 095 258	2 076 382
Baranów	3 999	3 982	3 948	3 915	3 886	3 830	3 796
Janowiec	3 675	3 657	3 675	3 677	3 668	3 666	3 630
Kazimierz Dolny	6 882	6 797	6 769	6 717	6 639	6 630	6 539
Końskowola	8 955	8 915	8 882	8 862	8 813	8 719	8 644
Kurów	7 766	7 738	7 698	7 674	7 649	7 608	7 555
Markuszów	3 005	2 972	2 972	2 964	2 965	2 943	2 909
Nałęczów	9 024	8 974	8 955	8 993	8 962	8 881	8 799
Puławy	11 913	12 009	11 996	12 044	12 126	12 162	12 134
Wąwolnica	4 799	4 764	4 724	4 687	4 621	4 569	4 503
Wojciechów	5 958	5 991	5 978	6 009	5 974	5 957	5 945
Żyrzyn	6 538	6 506	6 465	6 455	6 427	6 411	6 350
Suma z obszaru LGD	72 514	72 305	72 062	71 997	71 730	71 376	70 804

Tabela 2. Zmiana liczby ludności na 1000 mieszkańców

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
LUBELSKIE	-3,70	-3,00	-3,29	-4,09	-4,41	-6,17	-9,01
Baranów	-8,20	-4,30	-8,54	-8,36	-7,41	-14,41	-8,88

Janowiec	3,00	-4,90	4,92	0,54	-2,45	-0,55	-9,82
Kazimierz Dolny	-2,90	-12,40	-4,12	-7,68	-11,61	-1,36	-13,73
Końskowola	-6,40	-4,50	-3,70	-2,25	-5,53	-10,67	-8,60
Kurów	-7,40	-3,60	-5,17	-3,12	-3,26	-5,36	-6,97
Markuszów	-14,10	-11,00	0,00	-2,69	0,34	-7,42	-11,55
Nałęczów	-12,70	-5,50	-2,12	4,24	-3,45	-9,04	-9,23
Puławny	-1,80	8,10	-1,08	4,00	6,81	2,97	-2,30
Wąwolnica	-4,40	-7,30	-8,40	-7,83	-14,08	-11,25	-14,45
Wojciechów	-2,70	5,50	-2,17	5,19	-5,82	-2,85	-2,01
Żyrzyn	0,30	-4,90	-6,30	-1,55	-4,34	-2,49	-9,51
Średnia z obszaru LGD	-5,21	-4,07	-3,33	-1,77	-4,62	-5,68	-8,82

Przedsiębiorczość

Na obszarze gmin LGD „Zielony Pierścień” od roku 2015 powstaje średniorocznie przeciętnie 106 nowych podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 10 tysięcy mieszkańców. Najwięcej przedsiębiorstw powstawało w regionie w 2018, a średniorocznie – w gminie Kazimierz Dolny (143). Ogółem wskaźniki przedsiębiorczości wzrosły znacznie w porównaniu z 2015 rokiem – liczba podmiotów wpisanych do rejestru regon wzrosła o ponad jedną piątą, a liczba przedsiębiorstwa zarejestrowanych w przeliczeniu na tysiąc mieszkańców w wieku produkcyjnym o ponad jedną czwartą. Oba te wskaźniki rosły szybciej niż dane wojewódzkie, choć do roku 2021 nie udało się osiągnąć poziomów średnich notowanych dla województwa lubelskiego ogółem. Jedynie w dwóch gminach obszaru, Kazimierz Dolny i Nałęczów, dane na temat przedsiębiorstw w przeliczeniu na liczbę ludności są wyższe niż w województwie. Na drugim biegunie wciąż pozostają gminy Baranów i Żyrzyn, gdzie mimo bardzo pozytywnej dynamiki wzrostu wciąż wskaźniki są najniższe w regionie.

Tabela 3. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
LUBELSKIE	809	816	834	854	879	920	961
Baranów	450	442	441	475	476	533	577
Janowiec	792	782	776	816	856	870	901
Kazimierz Dolny	1 026	1 049	1 071	1 137	1 176	1 207	1 251
Końskowola	669	673	669	687	707	747	794
Kurów	858	877	892	919	939	960	977
Markuszów	576	609	602	644	661	693	725
Nałęczów	935	937	953	937	951	992	1 031
Puławny	639	637	674	719	746	773	827
Wąwolnica	654	657	715	742	807	830	866

Wojciechów	591	569	559	611	653	688	743
Żyrzyn	514	518	535	579	605	641	654
Średnia z obszaru LGD	700	705	717	751	780	812	850

Tabela 4. Podmioty na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
LUBELSKIE	130	132	137	141	146	154	162
Baranów	74	73	73	78	79	89	96
Janowiec	126	124	124	133	142	146	151
Kazimierz Dolny	168	172	177	189	196	203	209
Końskowola	108	109	109	113	117	124	133
Kurów	136	141	145	151	155	160	164
Markuszów	94	101	100	108	111	116	121
Nałęczów	156	158	161	159	163	173	181
Puławny	102	102	109	117	121	127	135
Wąwolnica	106	107	118	123	134	139	144
Wojciechów	97	94	93	102	110	116	126
Żyrzyn	83	84	88	96	101	108	110
Średnia z obszaru LGD	114	115	118	124	130	136	143

Tabela 5. Podmioty nowo zarejestrowane na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021	Średnio rocznie
LUBELSKIE	111	109	123	142	131	126	131	125
Baranów	91	70	54	126	90	104	105	91
Janowiec	78	91	61	141	140	69	101	97
Kazimierz Dolny	107	140	127	198	166	112	148	143
Końskowola	90	73	84	108	83	88	106	90
Kurów	84	96	103	120	123	81	76	98
Markuszów	71	78	61	141	119	74	120	95
Nałęczów	103	115	126	121	113	123	124	118
Puławny	88	87	110	119	122	99	146	110
Wąwolnica	78	58	164	156	129	80	107	110
Wojciechów	93	94	75	156	146	119	128	116
Żyrzyn	81	85	99	123	114	92	77	96
Średnia z obszaru LGD	88	90	97	137	122	95	113	106

Rynek pracy

W ciągu ostatnich lat udało się w regionie zredukować liczbę osób zarejestrowanych jako bezrobotne o ponad 45%, a ogólna stopa bezrobocia spadła z 6,8% w 2015 do 4,0% w 2021 roku. Spadek zapewne mógłby być wyższy, gdyby nie ponowny wzrost liczby bezrobotnych w pierwszym roku pandemii Covid-19. Wolniejszy spadek bezrobocia jest notowany wśród kobiet, które w roku 2015 stanowiły 47%, ostatnio zaś już ponad połowę osób zarejestrowanych jako bezrobotne. Należy zaznaczyć, że poziom bezrobocia w województwie lubelskim jest wciąż wyższy niż na obszarze LGD „Zielony Pierścień”, i w żadnej z gmin regionu bezrobocie nie jest wyższe niż ogółem w województwie. Na uwagę zasługuje gmina Wojciechów, gdzie w 2015 roku poziom bezrobocia był najwyższy – obecnie, po niemal sześćdziesięcioprocentowym spadku wynosi 3,8%, to jest poniżej średniej dla regionu.

Tabela 6. Bezrobotni zarejestrowani ogółem

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
LUBELSKIE	107 895	95 596	81 221	74 449	69 379	76 505	66 244
Baranów	162	141	102	99	83	104	91
Janowiec	136	114	90	100	66	89	93
Kazimierz Dolny	275	249	186	187	137	190	159
Końskowola	370	304	233	232	178	243	216
Kurów	375	294	218	245	179	257	183
Markuszów	118	99	87	88	68	76	62
Nałęczów	360	281	261	264	192	251	195
Puławy	457	384	308	313	293	354	290
Wąwolnica	202	173	124	134	113	123	121
Wojciechów	316	301	250	222	178	181	135
Żyrzyn	288	226	156	144	137	170	129
Suma z obszaru LGD	3 059	2 566	2 015	2 028	1 624	2 038	1 674

Tabela 7. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (w procentach)

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
LUBELSKIE	8,1	7,3	6,3	5,8	5,5	6,1	5,4
Baranów	6,7	5,8	4,3	4,2	3,6	4,5	4,0
Janowiec	5,9	4,9	3,9	4,4	3,0	4,1	4,3
Kazimierz Dolny	6,6	6,0	4,5	4,6	3,4	4,8	4,1
Końskowola	6,7	5,5	4,3	4,3	3,3	4,6	4,2
Kurów	7,7	6,1	4,6	5,2	3,9	5,6	4,1

Markuszów	6,4	5,5	4,9	5,0	3,8	4,3	3,6
Nałęczów	6,6	5,3	4,9	5,0	3,7	4,9	3,9
Puławny	6,1	5,1	4,1	4,2	3,9	4,8	3,9
Wąwolnica	6,8	5,9	4,3	4,7	4,1	4,5	4,5
Wojciechów	8,7	8,3	7,0	6,2	5,0	5,1	3,8
Żyrzyn	7,1	5,6	3,9	3,7	3,5	4,5	3,4
Średnia z obszaru LGD	6,8	5,8	4,6	4,7	3,7	4,7	4,0

Pomoc społeczna

Aż 25% rodzin korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej, i 33% osób objętych tą pomocą z całego obszaru LGD „Zielony Pierścień” to mieszkańcy gminy Wojciechów, gdzie w 2020 roku z takiej pomocy musi korzystać wciąż ponad 16% mieszkańców. W całym regionie liczba osób korzystających z pomocy spadła od 2015 do 2020 roku o 27% (34% z wyłączeniem gminy Wojciechów) przy 33% spadku analogicznym w całym województwie. W gminach Żyrzyn i Nałęczów ten spadek przekroczył 50% i zasięg korzystania z pomocy w tych gminach, oraz w gminach Markuszów i Kazimierz Dolny, jest obecnie najniższy w regionie.

Tabela 8. Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020
LUBELSKIE	64 415	60 763	55 180	51 586	47 948	43 255
Baranów	83	77	75	75	66	55
Janowiec	96	97	75	75	62	59
Kazimierz Dolny	136	123	112	109	110	99
Końskowola	201	218	223	217	189	175
Kurów	190	172	159	143	139	143
Markuszów	68	64	57	50	51	42
Nałęczów	201	176	118	104	103	92
Puławny	283	270	250	221	196	186
Wąwolnica	141	130	116	127	107	104
Wojciechów	340	328	335	350	395	351
Żyrzyn	154	117	106	84	79	74
Suma z obszaru LGD	1 893	1 772	1 626	1 555	1 497	1 380

Tabela 9. Zasięg korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej (w procentach)

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020
LUBELSKIE	8,6	7,8	6,6	5,9	5,4	4,7
Baranów	6,1	5,4	4,7	4,3	4,0	3,1

Janowiec	7,5	7,3	5,4	5,7	4,0	3,8
Kazimierz Dolny	5,0	4,3	3,5	3,3	3,2	2,6
Końskowola	6,0	5,9	5,6	5,1	4,3	3,8
Kurów	7,5	6,5	5,6	4,5	4,0	3,9
Markuszów	5,7	5,2	4,1	3,0	3,1	2,1
Nałęczów	6,2	5,1	2,4	2,1	2,0	1,6
Puławny	7,2	6,7	5,6	4,7	4,1	3,4
Wąwolnica	8,9	7,3	6,6	7,0	5,4	4,9
Wojciechów	17,3	16,4	16,2	16,5	17,5	16,1
Żyryzn	7,5	5,9	5,0	3,8	3,2	2,8
Średnia z obszaru LGD	7,7	6,9	5,9	5,5	5,0	4,4

Zasięg korzystania z zasiłku rodzinnego na dzieci do 17. roku życia spada w obszarze LGD „Zielony Pierścień” szybciej niż w województwie lubelskim – spadki te wyniosły odpowiednio 19% i 16%. Wciąż jednak w pięciu gminach regionu zasięg udzielanej pomocy przekracza 30% dzieci.

Daje się zauważyć, że po początkowym wzroście w roku 2016, a następnie nieznacznych spadkach, skala udzielanej pomocy zaczęła spadać dopiero w dwóch ostatnich latach analizowanego okresu. Najmniejszy odsetek dzieci, których rodziny otrzymują zasiłek, występuje w gminach Nałęczów, Puławny oraz Żyryzn. W tej ostatniej od roku 2015 nastąpił najwyższy spadek tego odsetka – o ponad jedną trzecią.

Tabela 10. Udział dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku (w procentach)

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020
LUBELSKIE	35,9	38,8	38,5	37,6	34,4	30,2
Baranów	39,2	45,7	42,2	39,7	32,5	30,0
Janowiec	35,9	38,1	36,1	34,0	31,9	27,1
Kazimierz Dolny	36,0	43,1	42,9	41,7	38,6	33,9
Końskowola	32,1	34,9	35,1	35,1	32,5	28,7
Kurów	39,2	41,1	40,9	40,1	35,5	33,1
Markuszów	45,4	51,3	48,6	44,1	38,9	35,3
Nałęczów	29,7	31,1	30,8	30,3	27,7	24,3
Puławny	27,8	30,3	30,4	30,2	25,6	21,2
Wąwolnica	41,3	43,2	41,8	41,6	38,4	35,0
Wojciechów	38,2	43,1	42,1	39,9	38,1	33,5
Żyryzn	32,7	34,0	32,0	29,8	26,0	21,7
Średnia z obszaru LGD	36,1	39,6	38,4	37,0	33,2	29,4

Sektor społeczny

Kapitał społeczny, jeśli spojrzeć na niego przez pryzmat działalności organizacji społecznych, stowarzyszeń i fundacji, jest na obszarze LGD „Zielony Pierścień” wysoko rozwinięty i systematycznie rośnie. W przeliczeniu na 10 tysięcy mieszkańców w obrębie gmin obszaru działa więcej organizacji społecznych niż w województwie lubelskim, a przyrost tego współczynnika jest konsekwentny z roku na rok. Dysproporcje między gminami regionu są tu jednak olbrzymie – między najwyższym (gmina Kazimierz Dolny), a najniższym (gmina Baranów) poziomem nasycenia organizacjami o charakterze społecznym jest niemal trzykrotna różnica. W gminie Kazimierz Dolny od roku 2015 nastąpił również najwyższy przyrost nowopowstałych stowarzyszeń i fundacji.

Tabela 11. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. Mieszkańców

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
LUBELSKIE	35	37	38	37	38	39	40
Baranów	20	20	20	20	21	23	24
Janowiec	57	57	60	63	63	63	63
Kazimierz Dolny	64	68	75	76	87	90	87
Końskowola	31	33	33	33	33	37	37
Kurów	23	27	29	29	29	32	30
Markuszów	33	34	34	34	34	34	38
Nałęczów	54	57	64	61	62	65	67
Puławy	24	25	27	27	28	30	32
Wąwolnica	42	40	42	49	54	55	53
Wojciechów	45	47	45	45	47	50	52
Żyrzyn	46	49	49	54	53	51	52
Średnia z obszaru LGD	40	42	43	45	46	48	49

Turystyka

Baza turystyczna (noclegowa) w obszarze LGD „Zielony Pierścień” skupia się przede wszystkim w dwóch gminach: Nałęczów i Kazimierz Dolny. Liczba miejsc noclegowych w regionie rośnie szybciej niż w województwie lubelskim, i w 2021 roku stanowiła już 15,6% całej turystycznej bazy noclegowej województwa (w 2015 – 14,6%).

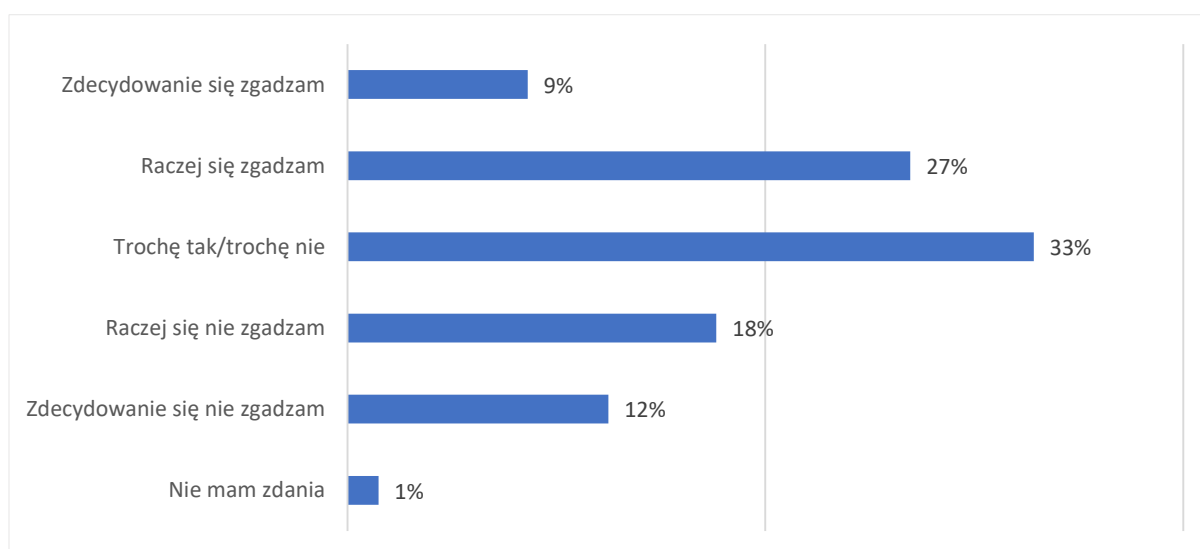
Tabela 12. Miejsca noclegowe w lipcu

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
LUBELSKIE	21 848	24 554	25 981	26 580	27 953	25 207	25 806
Baranów	-	-	-	-	-	-	-
Janowiec	58	58	58	58	63	58	74

Kazimierz Dolny	1 374	1 695	1 597	1 512	1 775	1 687	1 635
Końskowola	93	95	95	98	83	98	98
Kurów	16	16	16	111	110	102	90
Markuszów	-	-	-	-	-	-	-
Nałęczów	1 598	1 668	1 706	1 713	1 707	1 779	1 807
Puławy	-	-	-	-	-	-	-
Wąwolnica	45	47	57	79	81	64	87
Wojciechów	-	-	-	-	16	10	16
Żyrzyn	-	-	200	200	217	17	217
Suma z obszaru LGD	3 184	3 579	3 729	3 771	4 052	3 815	4 024

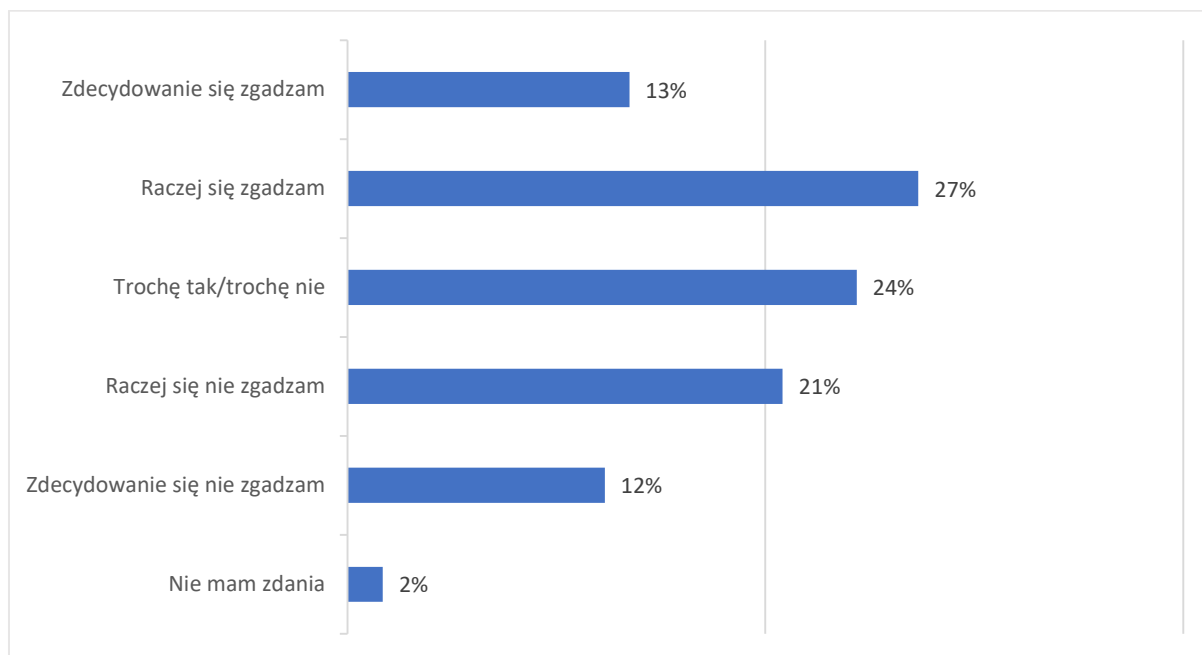
5.2 Opinie i potrzeby mieszkańców obszaru Lokalnej Strategii Rozwoju

Wykres 2. W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „moja gmina jest dobrym miejscem do życia, w którym mogę realizować wszystkie swoje podstawowe potrzeby”?

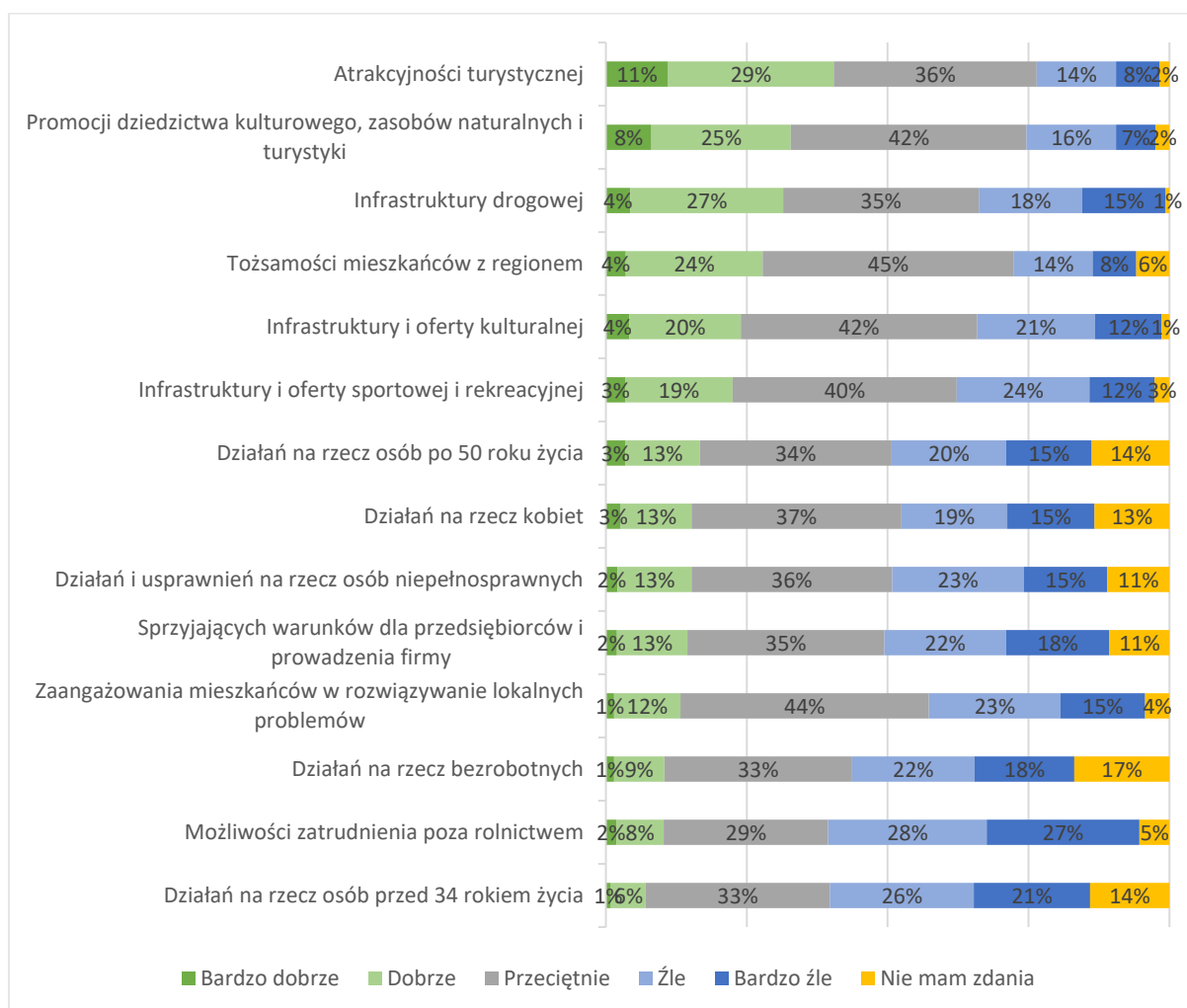
Niemal 70% mieszkańców obszaru gmin LGD „Zielony Pierścień”, choćby z pewnym wahaniem (trochę tak, trochę nie) uważa swoją gminę za dobre miejsce do życia i realizacji podstawowych potrzeb. Przeciwnego zdania jest 30% mieszkańców.

Wykres 3. W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „w ostatnich latach (od 2016 roku) warunki do życia w mojej gminie poprawiły się”?

Jednocześnie 40% mieszkańców widzi pozytywne zmiany w swoim otoczeniu. Nie zauważa ich jednak jedna trzecia badanych, a prawie jedna czwarta mieszkańców ma mieszane odczucia.

Wykres 4. Jak obecnie ocenia Pan/i swoją gminę pod względem:

Mieszkańcy regionu bardzo nisko oceniają swoje gminy po względem działań podejmowanych na ich terenie na rzecz bezrobotnych, osób młodych oraz możliwości znalezienia pracy poza obszarem rolnictwa. Niewiele więcej pozytywnych ocen dotyczy wsparcia udzielanego osobom starszym i kobietom. Nie dostrzegają też zbyt dobrych warunków do prowadzenia działalności gospodarczej.

Większość ocenianych wymiarów wypadła w badaniu dość przeciętnie – w większości przynajmniej 1/3 ocen to oceny średnie. Na tym tle dobrze ocenianymi aspektami są przede wszystkim walory turystyczne obszaru oraz promocja lokalnych zasobów i dziedzictwa kulturowego. Nieco gorzej, lecz wciąż pozytywnie, oceniają badani poczucie tożsamości mieszkańców z regionem – choć są dość samokrytyczni jeśli chodzi o ocenę zaangażowania własnych społeczności w rozwiązywanie ich własnych problemów.

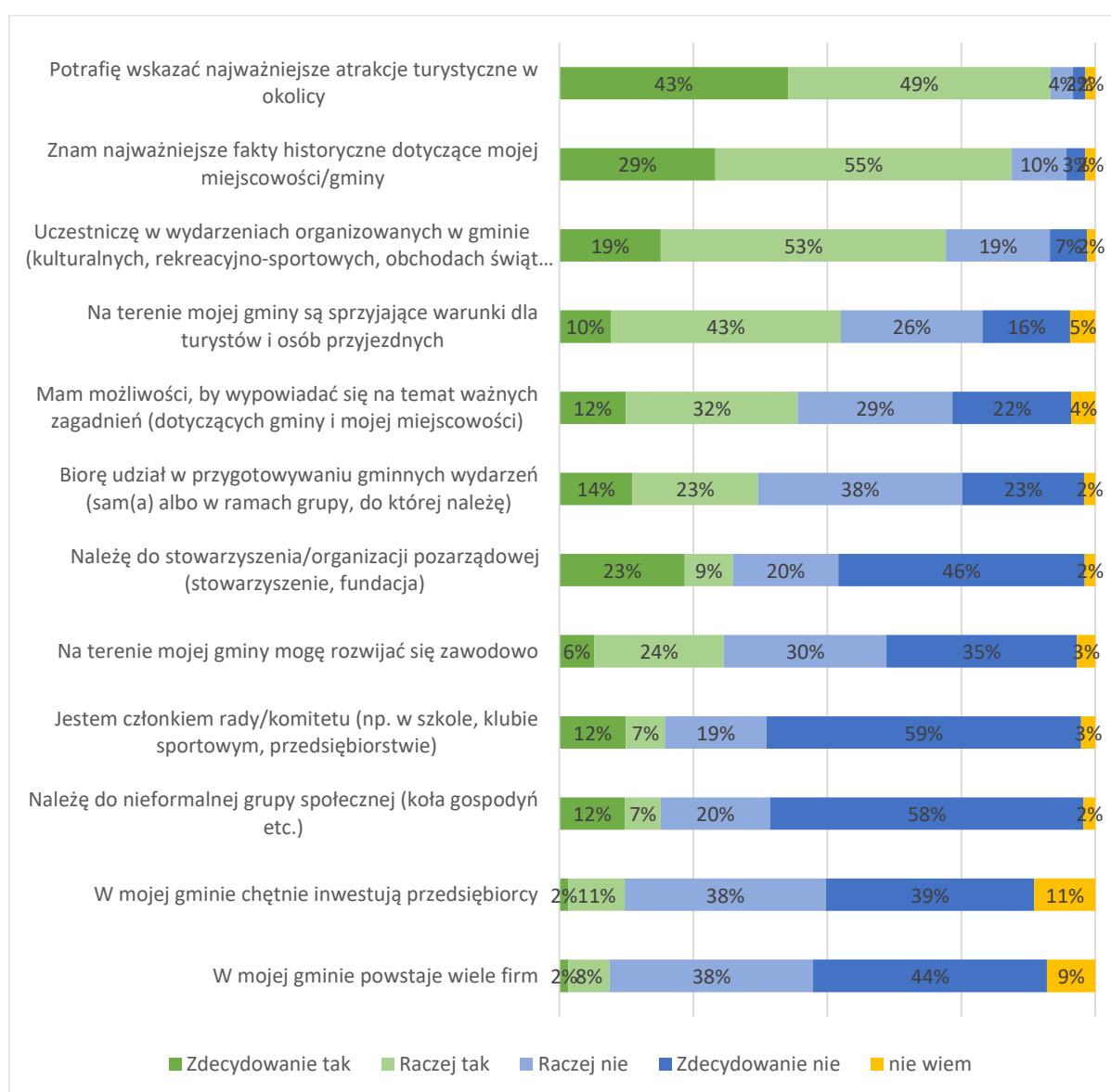
Spośród obiektów infrastruktury lokalnej najlepiej oceniona została infrastruktura drogowa regionu.

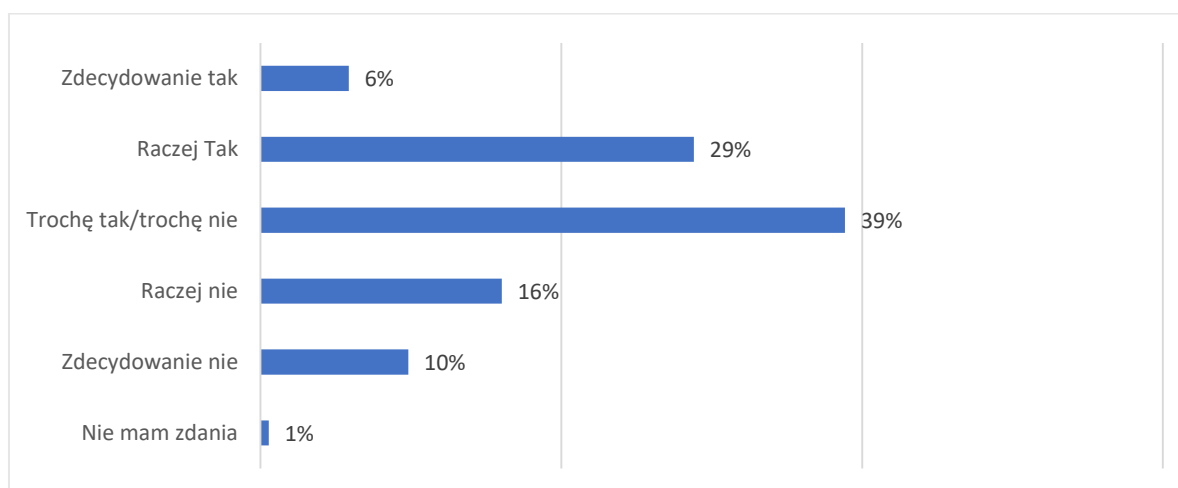
Konsekwentnie, badani mieszkańcy bardzo wysoko oceniają własną znajomość historii, tradycji i lokalnych atrakcji turystycznych regionu, a także warunki, jakie są w nim stworzone dla turystów. Przyznają również, że sami bardzo chętnie uczestniczą w lokalnych wydarzeniach o charakterze kulturalnym, sportowo-rekreacyjnym i obchodach świąt. Wyniki badania dobrze odzwierciedlają poziom zaangażowania mieszkańców w działalność organizacji społecznych. Pokazują też dość wysoki poziom świadomości wpływu na sprawy lokalne poprzez możliwość wypowiedzania się na temat ważnych spraw dotyczących swojego miejsca zamieszkania.

Ponownie negatywnie wypada ocena klimatu gospodarczego w regionie oraz perspektyw, jakie są w nim stwarzane, by można było rozwijać się zawodowo.

Wykres 5. Proszę ustosunkować się do poniższych stwierdzeń:

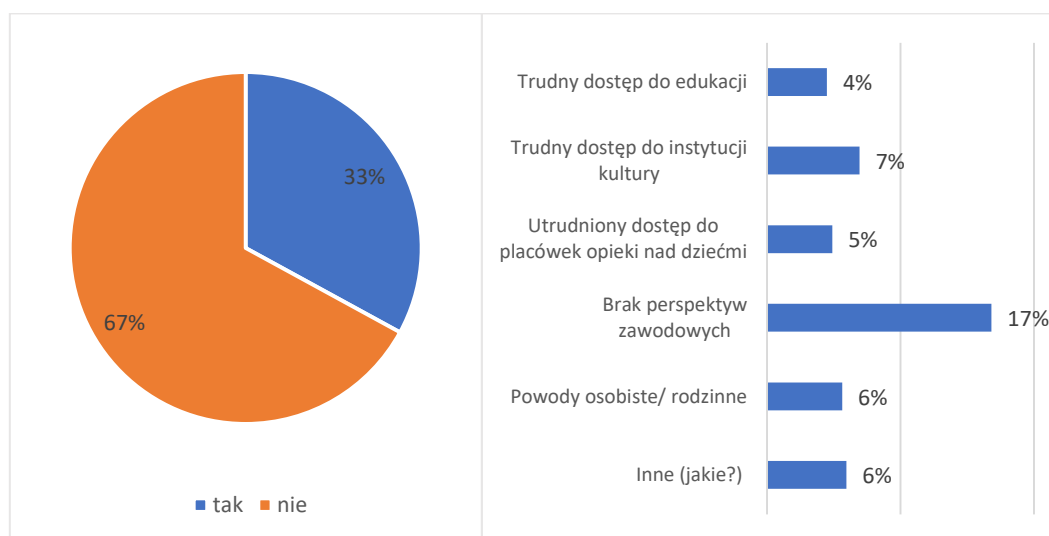
Wykres 6. Czy jest Pan/i zadowolony/a z warunków życia w gminie?

Wśród badanych więcej (35%) jest osób zadowolonych z warunków życia w gminach obszaru LGD „Zielony Pierścień” niż niezadowolonych (26%) – najczęściej mieszkańców deklaruje jednak w związku z nimi mieszane odczucia.

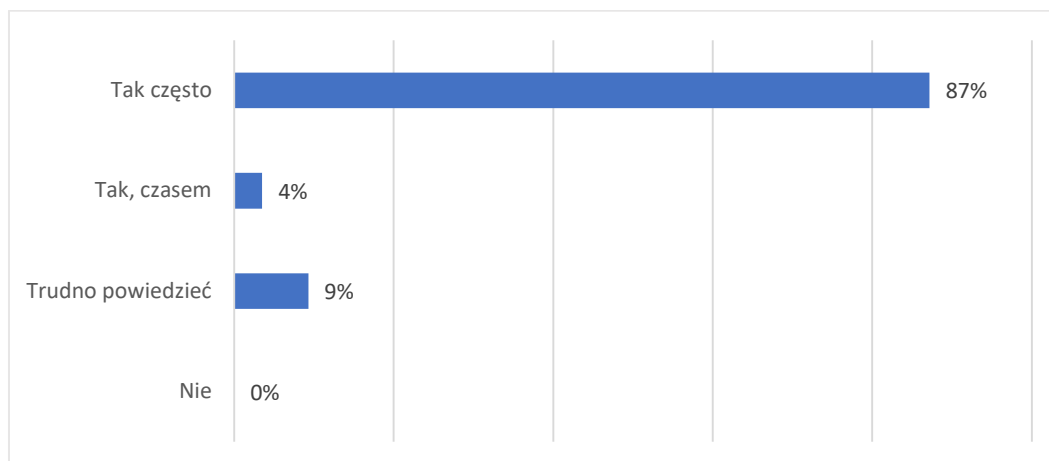
Aż 1/3 badanych przyznaje, że jest skłonna rozważyć zmianę miejsca zamieszkania – jako główny powód wskazując brak perspektyw zawodowych na miejscu.

Wykres 7. Czy rozważa Pan/i zmianę miejsca zamieszkania? Jakie są powody?

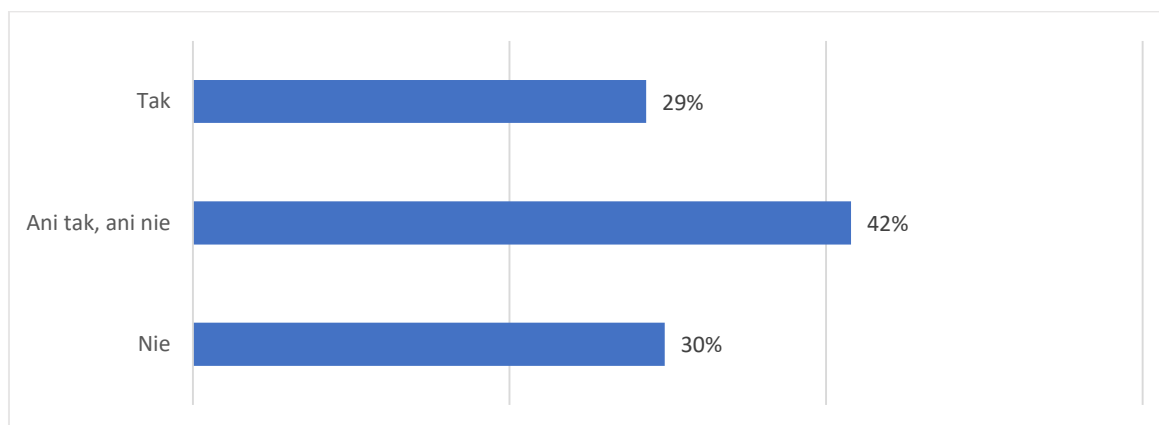

Znakomita większość, bo ponad 90% mieszkańców deklaruje, że korzysta z infrastruktury wybudowanej po 2016 roku z udziałem środków UE, w tym aż 87% często. A jednak nie wszyscy z nich mają pewność, że te obiekty cieszą się zainteresowaniem społeczności.

Wykres 8. Czy Pan/i osobiście korzystał/a z infrastruktury / obiektów finansowanych ze środków unijnych, począwszy od 2016 r.?

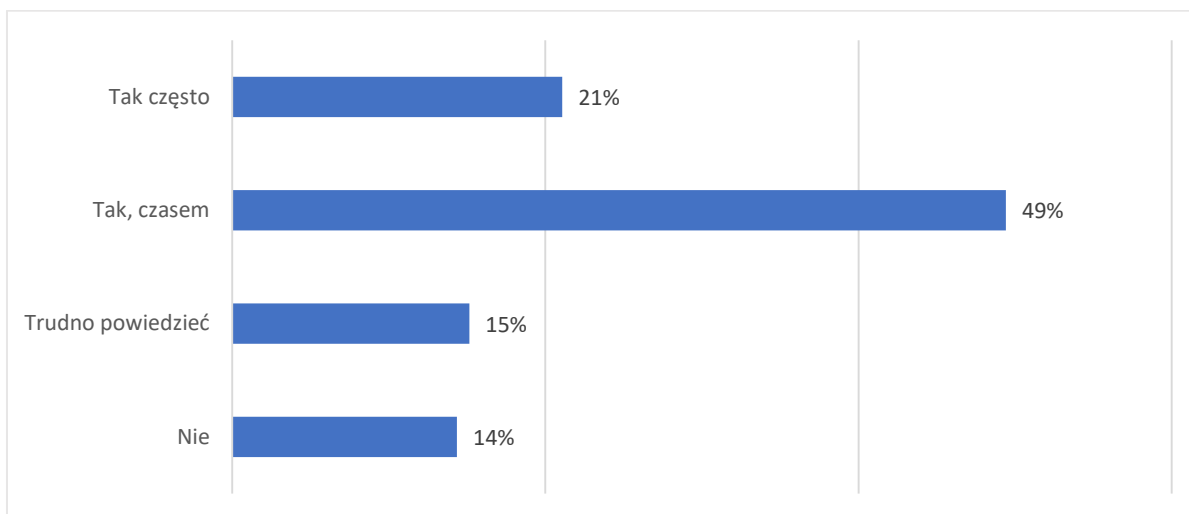

Wykres 9. Czy Pana/i zdaniem projekty związane z poprawą infrastruktury cieszą się zainteresowaniem mieszkańców?

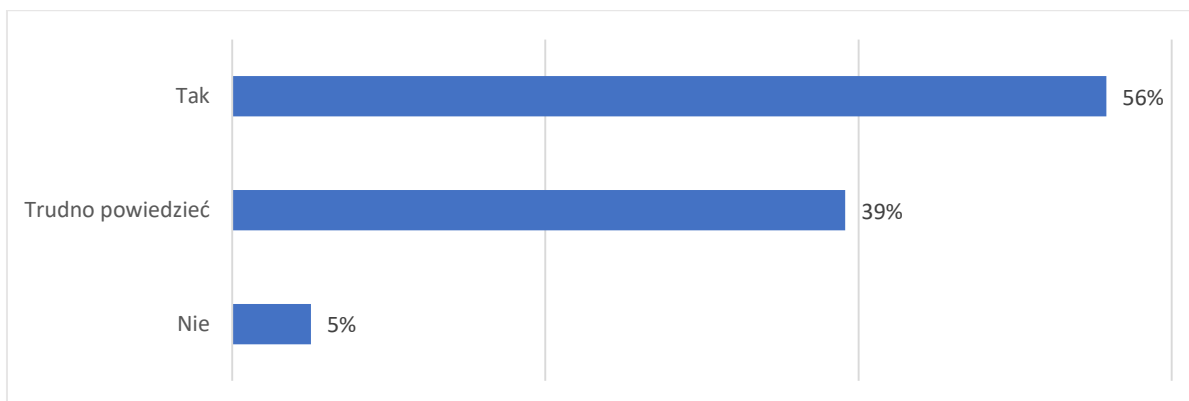

Nieco mniejsza liczba badanych (70%) deklaruje udział w projektach poza infrastrukturalnych, w tym jedynie nieco jedna piąta przyznaje, że robi to często. Jednak badani są bardziej skłonni przyznać, że festyny, spotkania czy też szkolenia są atrakcyjne dla lokalnej społeczności niż obiekty infrastruktury.

Wykres 10. Czy Pan/i osobiście korzysta/a z projektów takich jak szkolenia, spotkania, festyny finansowanych ze środków unijnych, począwszy od 2016 r.?

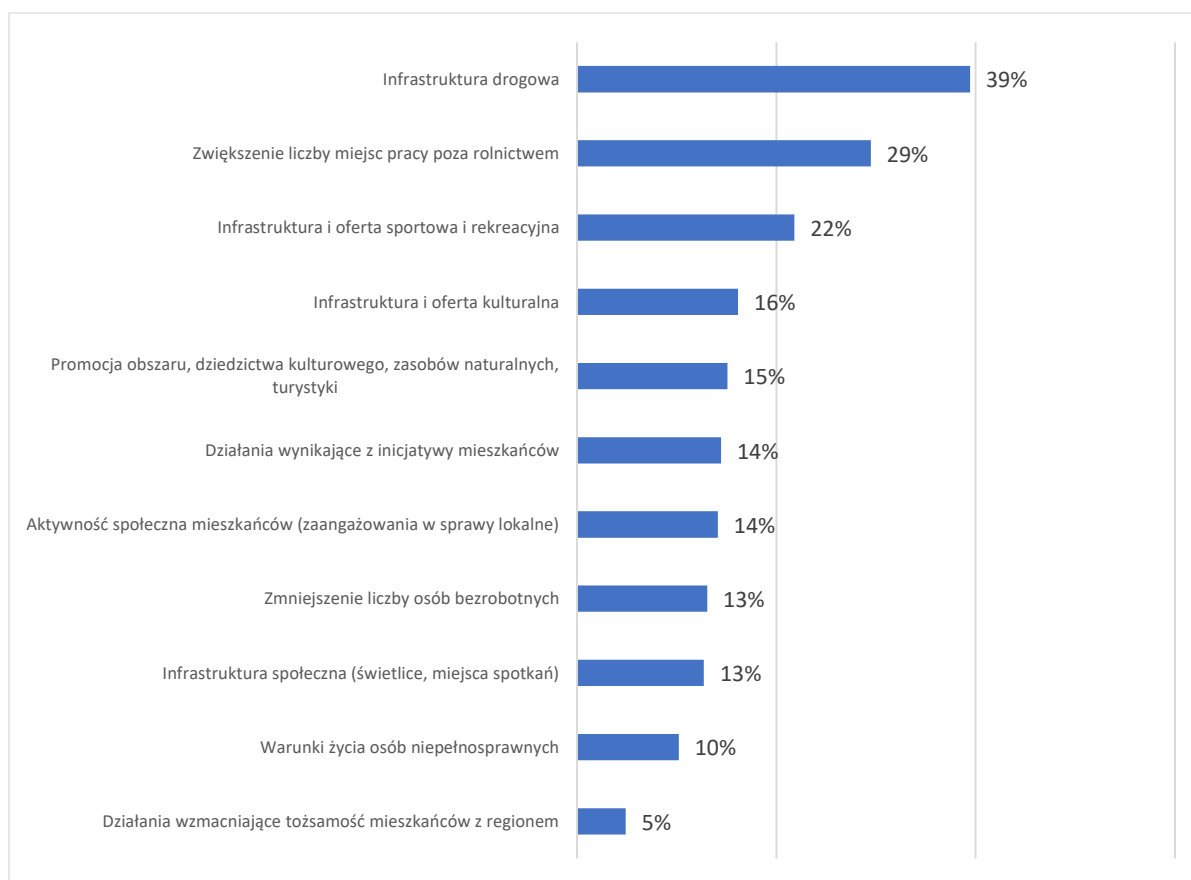

Wykres 11. Czy Pana/i zdaniem projekty te cieszą się zainteresowaniem mieszkańców?

Mimo stosunkowo dobrego zdania, jakie badani wyrażają w ankiecie na temat stanu infrastruktury drogowej, jest to wciąż obszar, który według nich wymaga inwestycji. Na drugim miejscu spośród obszarów wymagających doinwestowania widzą rynek pracy. Ważnym obszarem jest też obszar infrastruktury sportowo-rekreacyjnej.

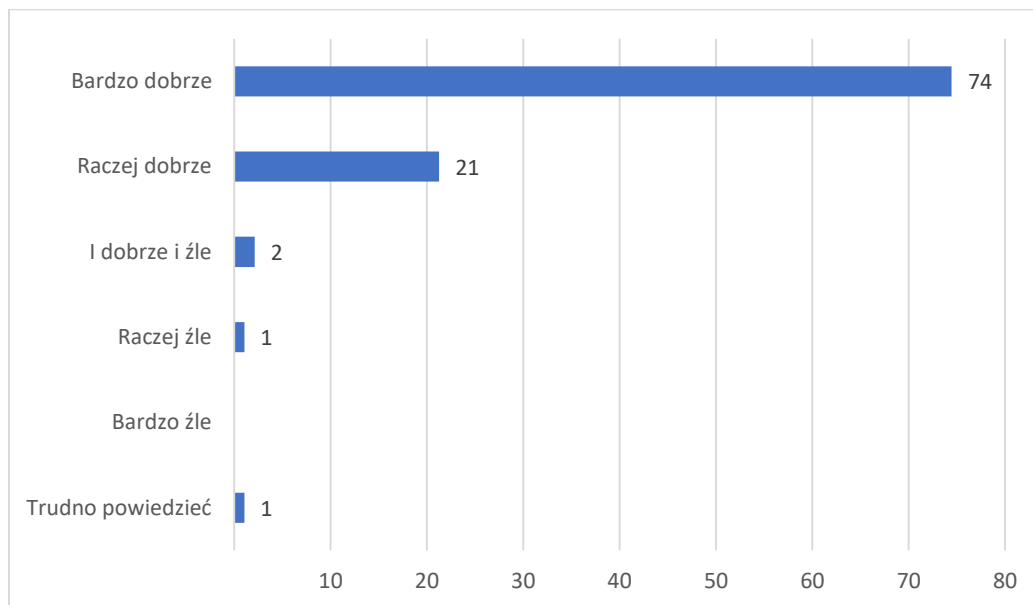
Wykres 12. Proszę sobie wyobrazić, że ma Pan/i możliwość decydowania o podziale dodatkowych środków finansowych w swojej gminie. Które z poniżej wymienionych obszarów dofinansował/a/by Pan/i w pierwszej kolejności?

5.3 Funkcjonowanie LGD

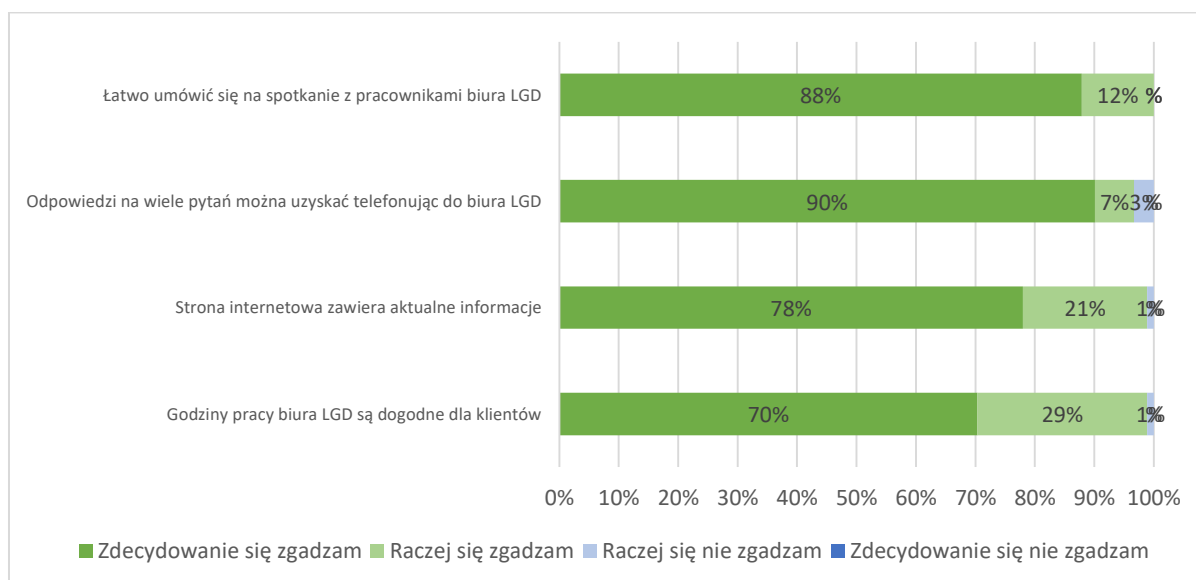
Ocena pracy biura

Wykres 13. Jak ogólnie ocenia Pan/Pani funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania? LGD działa:

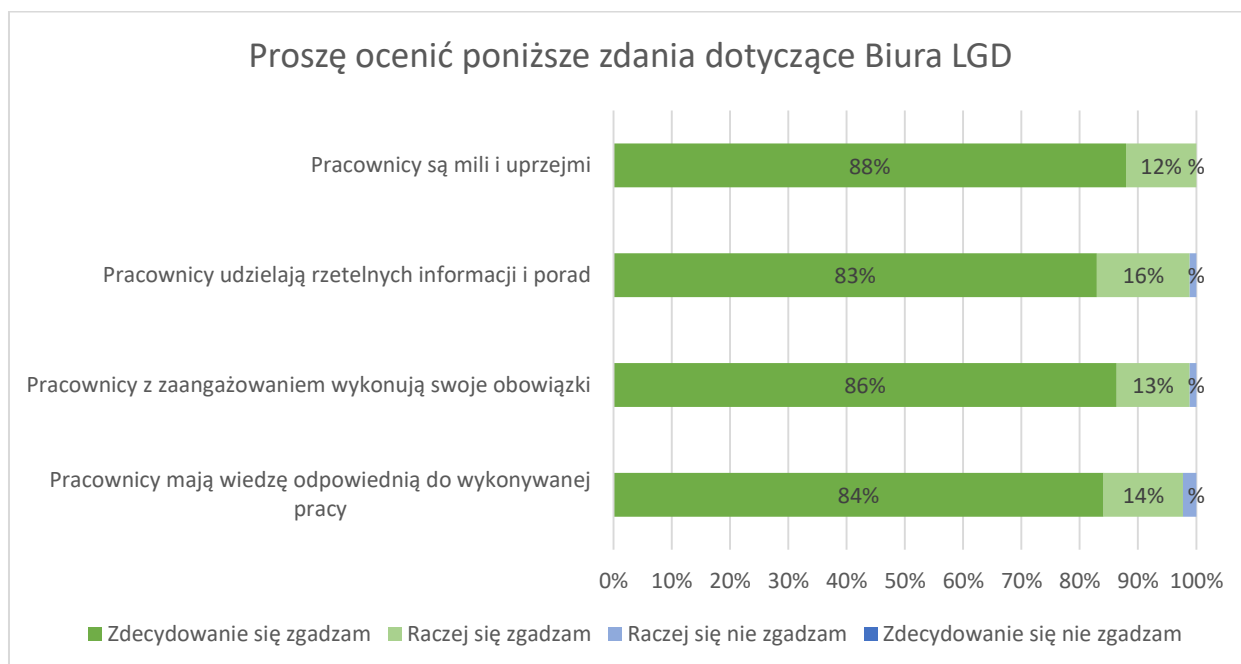
95% ankietowanych dobrze ocenia pracę biura LGD „Zielony Pierścień”. Bardzo wysoko zostały ocenione też wszystkie wymiary dotyczące komunikacji z biurem – łatwość umówienia się na spotkanie, możliwość uzyskania informacji przez telefon, strona internetowa oraz godziny pracy biura.

Wykres 14. Proszę ocenić funkcjonowanie Biura LGD

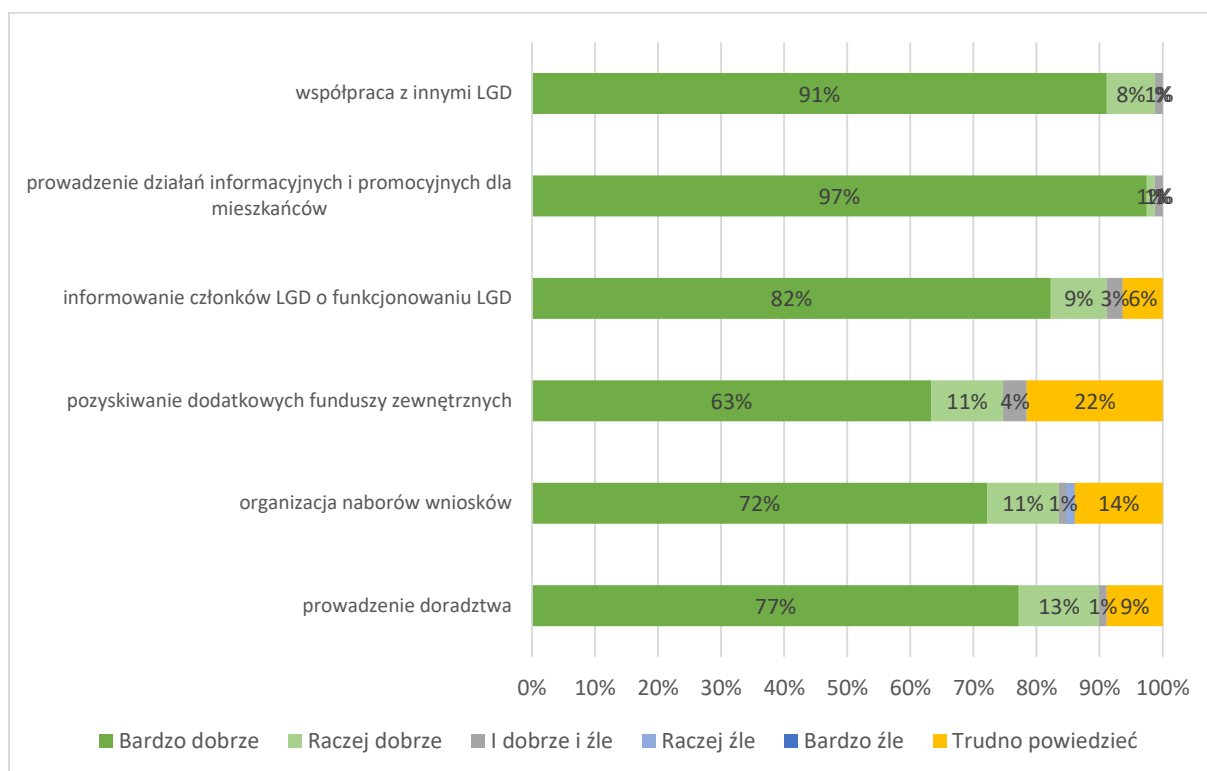
Zarówno poziom merytoryczny, zaangażowanie w wykonywanie obowiązków, wiarygodność, jak i kultura osobista pracowników biura LGD uzyskały w badaniu bardzo wysokie oceny.

Wykres 15. Proszę ocenić poniższe zdania dotyczące Biura LGD

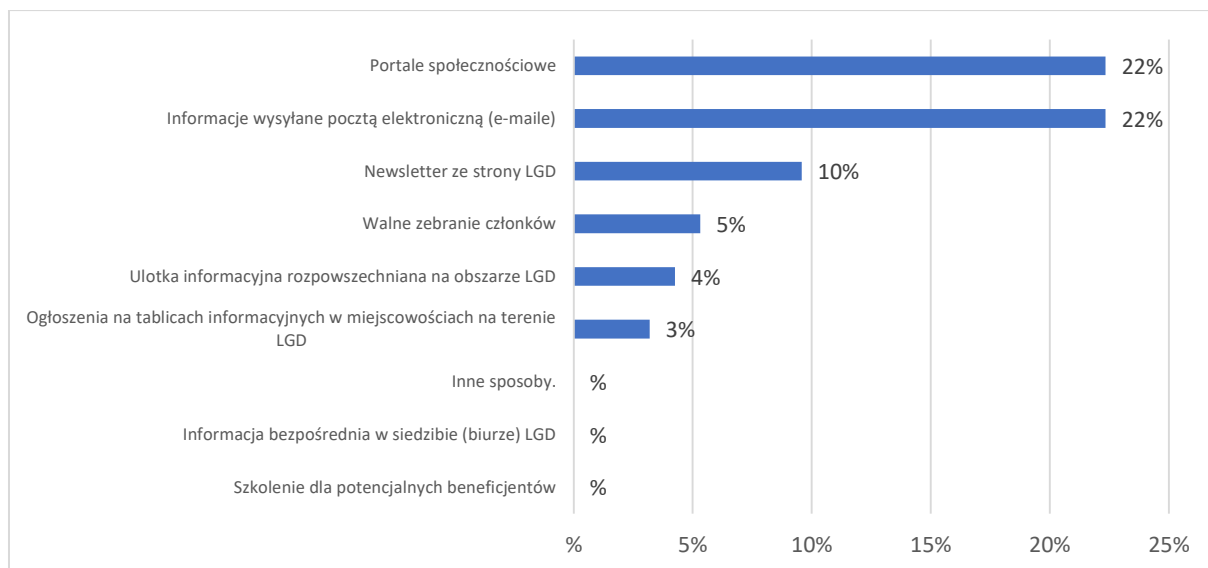
Spośród ocenianych wymiarów jedynie pozyskiwanie dodatkowych funduszy zewnętrznych przez biuro LGD „Zielony Pierścień” wzbudziło wśród badanych pewne wątpliwości – ponad jedna piąta z nich nie potrafiła ocenić tego aspektu działalności biura.

Wykres 16. Jak ocenia Pan(i) funkcjonowanie Biura LGD w poniższych wymiarach:

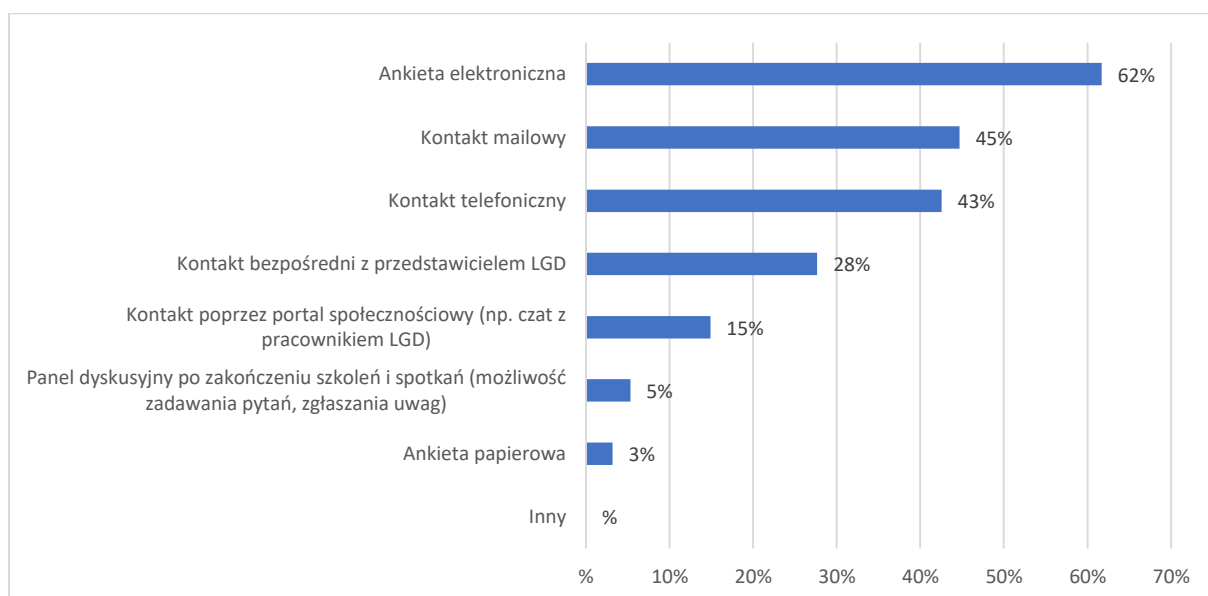
Główne dwa źródła pozyskiwania przez badanych wiedzy na temat aktywności LGD „Zielony Pierścień” to portale społecznościowe oraz mailing. Ogłoszenia na tablicach informacyjnych i ulotki mają pod tym względem marginalne znaczenie.

Wykres 17. Skąd czerpie Pan/Pani informacje dotyczące funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania?

Podobnie, badani wskazują drogę elektroniczną (ankieta i mail) jako najwygodniejszy sposób dla komunikacji zwrotnej, od społeczności lokalnej do biura LGD. Ważny wciąż jednak tu pozostaje również kontakt telefoniczny.

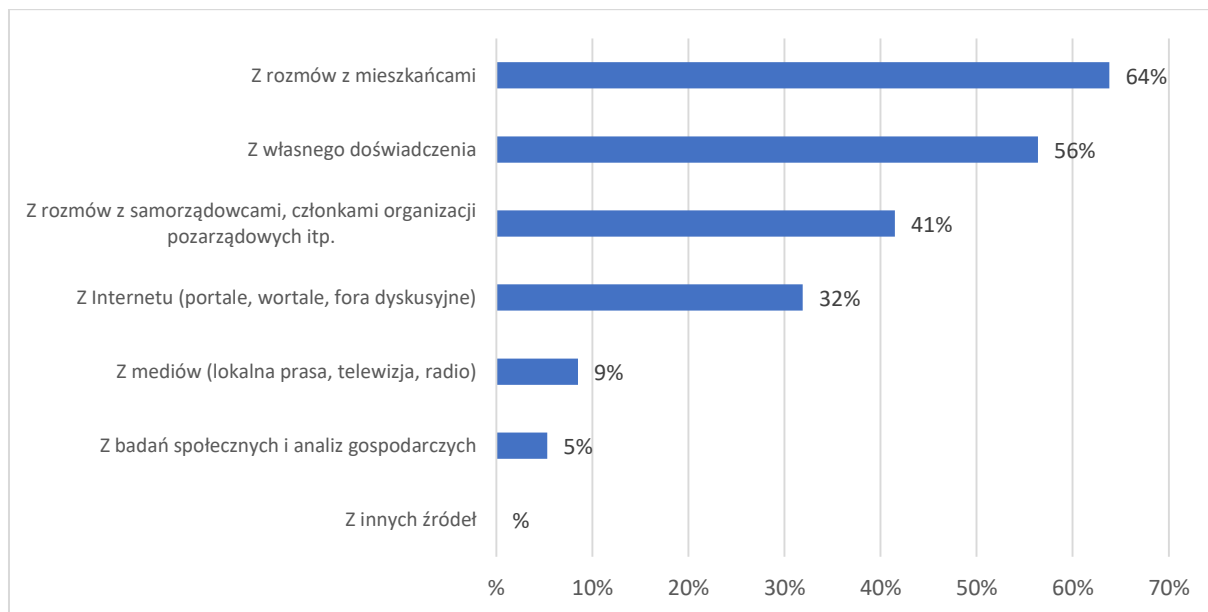
Wykres 18. Który z kanałów przekazywania informacji zwrotnej od społeczności do LGD byłby dla Pani/Pana najbardziej odpowiedni?

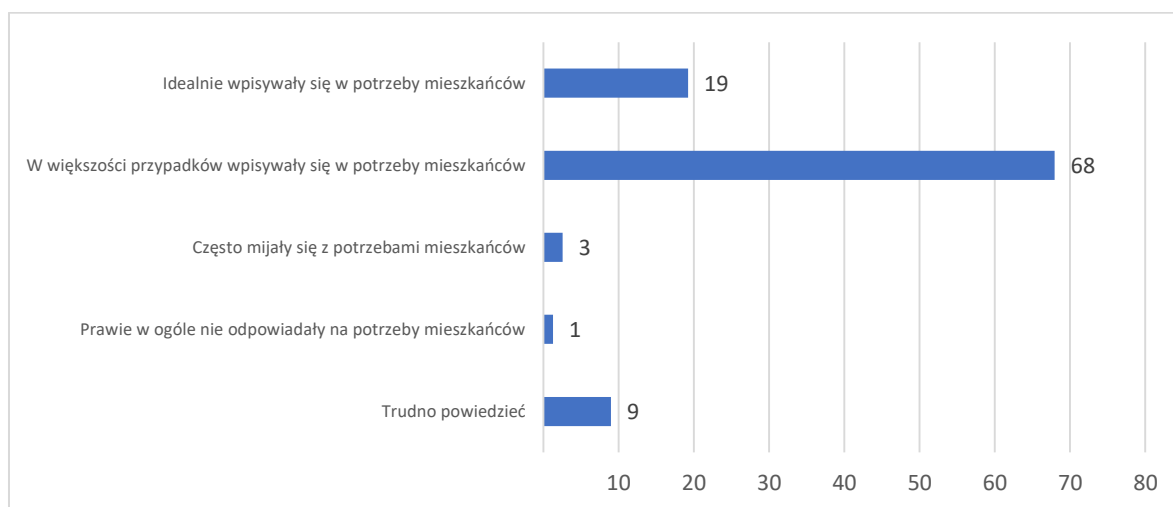
W sposób naturalny badani przyznają, że głównym źródłem wiedzy na temat lokalnych potrzeb i problemów są rozmowy z mieszkańcami oraz ich własne doświadczenie. Duża grupa, ponad 40%, wskazuje również na kontakty z przedstawicielami samorządów i trzeciego sektora jako na źródło informacji o sprawach regionu. Niebagatelną rolę w tym obszarze odgrywa również internet.

Wykres 19. Skąd, przede wszystkim, czerpie Pan(i) informacje o potrzebach mieszkańców?

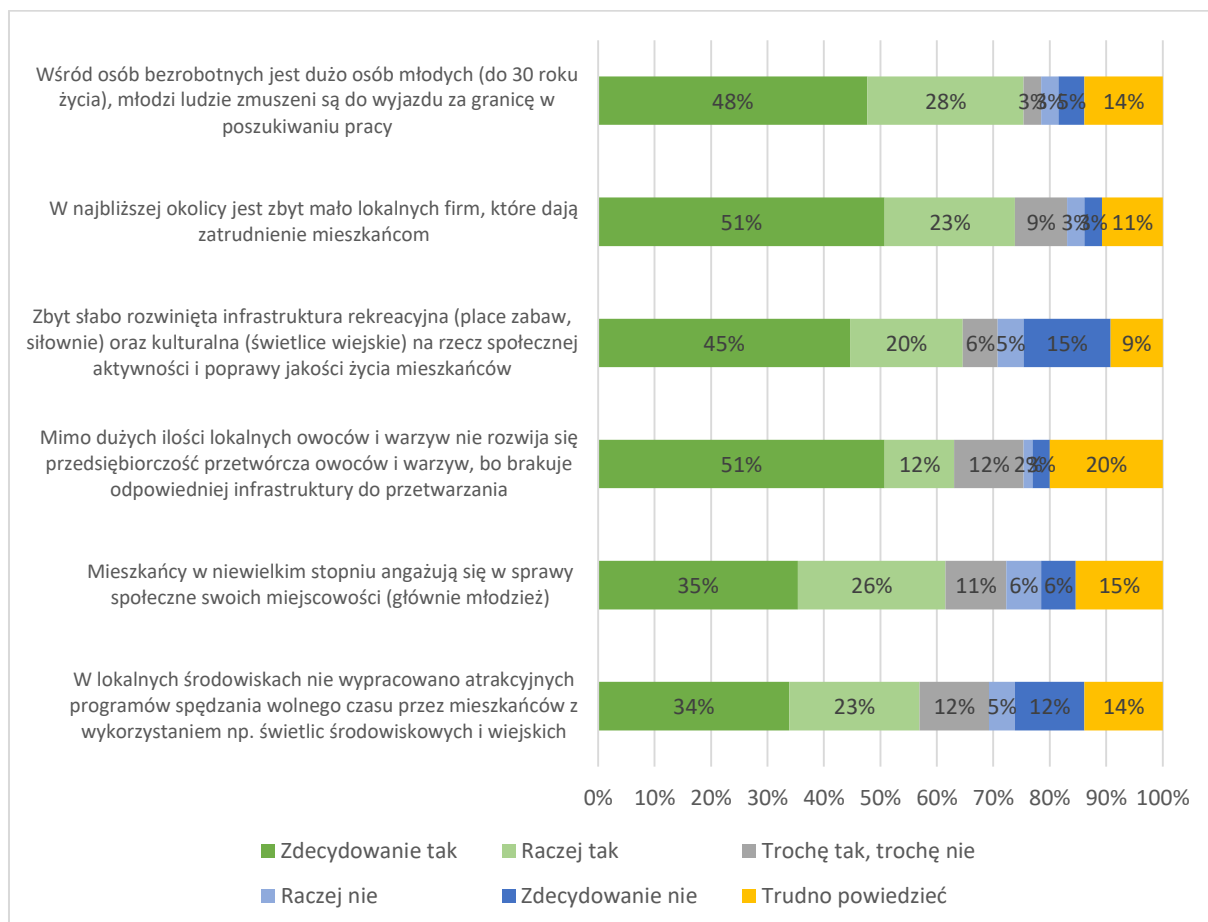
Według badanych, większość naborów wniosków ogłaszanych przez LGD „Zielony Pierścień” wpisała się w aktualne potrzeby mieszkańców regionu.

Wykres 20. Czy nabory wniosków ogłaszane przez LGD odpowiadały na potrzeby mieszkańców?

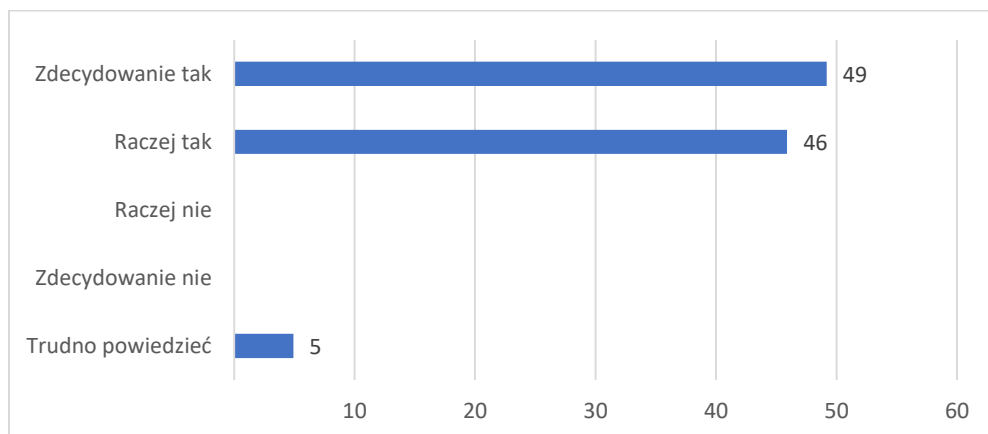
Ankietowali ocenili, że najlepiej adresowanym w realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju problemem społecznym jest sytuacja młodych mieszkańców regionu, którzy niejednokrotnie zmuszeni są emigrować w poszukiwaniu pracy, nie znajdując jej na miejscu. Prawie identycznie wysoko ocenili celowość naborów ukierunkowanych na powstawanie nowych lokalnych przedsiębiorstw, dających mieszkańcom nowe możliwości zatrudnienia. Najwięcej (ale nie więcej niż 20%) negatywnych ocen otrzymały w badaniu nabory ukierunkowane na rozwój infrastruktury rekreacyjnej oraz wykorzystania istniejącej infrastruktury społecznej. Również nabory wniosków na projekty aktywizacji, choć ponad połowa badanych deklaruje ich skuteczność, nie zostały ocenione najwyżej.

Wykres 21. Czy realizowane w LGD nabory wniosków pomogły w rozwiązywaniu problemów społecznych związanych z potrzebą:?

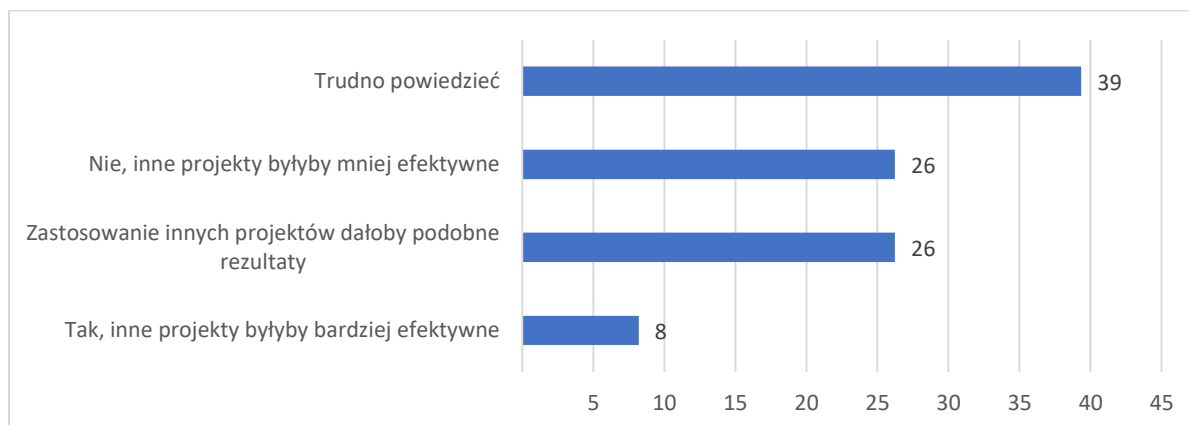
Według ankietowanych środki rozdysponowane w ramach realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju zostały wydane rozsądnie i celowo, przynosząc korzyści lokalnym społecznościom.

Wykres 22. Czy Pana(i) zdaniem środki finansowe przeznaczone na wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju zostały wydane efektywnie (z korzyścią dla społeczności)?

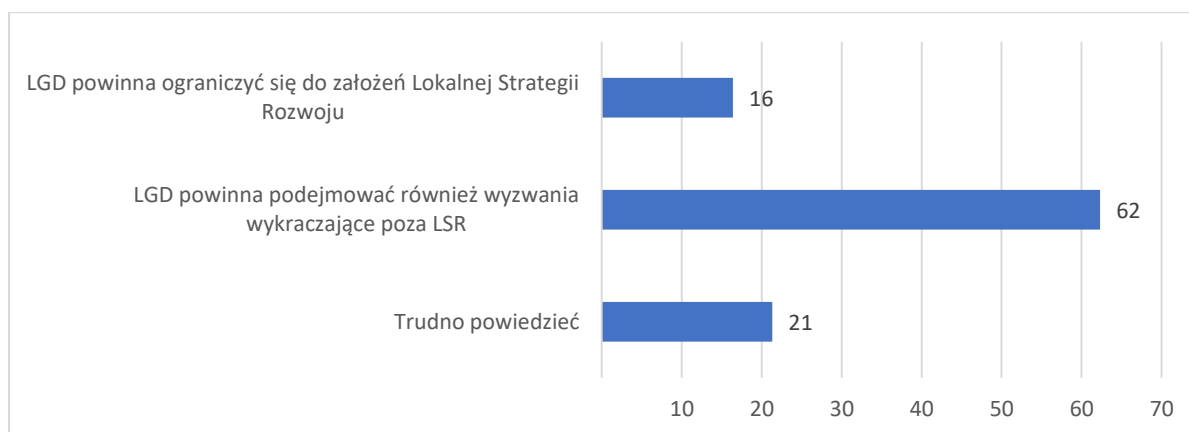
Większość badanych miała jednak wątpliwość, czy projekty realizowane w wyniku ogłaszanych naborów były jedynym możliwym rozwiązaniem aktualnych problemów i odpowiedzią na potrzeby mieszkańców regionu.

Wykres 23. Czy Pana(i) zdaniem za pomocą innych projektów można byłoby osiągnąć podobne rezultaty?

Również większość badanych jest zdania, że LGD „Zielony Pierścień” powinna wykraczać poza cele wpisane w LSR, by lepiej odpowiadać na potrzeby mieszkańców obszaru swojej aktywności.

Wykres 24. Czy Pana(i) zdaniem LGD powinna podejmować dodatkowe działania aby rozwiązywać problemy społeczne mieszkańców obszaru LGD?

Doradztwo biura LGD

Lokalna Grupa Działania oferuje wnioskodawcom bezpłatne doradztwo. Wnioskodawcy chętnie korzystają z tej możliwości, zwłaszcza, że można za to działanie otrzymać premię w ramach kryteriów wyboru operacji. Jeśli wnioskodawca przed złożeniem wniosku przedstawił pracownikowi Biura LGD założenia projektu (cele, działania, zakres rzeczowy, plan finansowy) i korzystał z doradztwa Biura LGD, a wniosek jest kompletny to otrzymywał dodatkowy punkt.

Wywiady z wnioskodawcami ujawniły, że w większości przypadków doradztwo pracowników biura stanowiło kluczowy element poprawy jakości przygotowywanych wniosków. Ocena procesu udzielania doradztwa była zawsze bardzo wysoka. Nie ulega wątpliwości, że doradztwo bezpośrednio wpływało na jakość wniosków, a przez to zwiększenie ich szans na realizację operacji i ich ostateczne rozliczenie.

Pracownicy udzielili doradztwa łącznie 504 wnioskodawcom co stanowi realizację 90% założonych wskaźników. Planowane na kolejne lata nabory wniosków sprawią, że założone w LSR zakresy zostaną osiągnięte.

Plan komunikacji i plan szkoleń

Plan komunikacji z lokalną społecznością za główny cel miał włączenie, w jak największym stopniu, mieszkańców do wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju. Działania realizowane były w takich obszarach/zakresach jak:

- przygotowania i realizacji wniosków o wsparcie finansowe i wniosków o płatność w ramach przedsięwzięć zaplanowanych w Strategii;
- tworzenia i prowadzenia działalności gospodarczej, tworzenia partnerstw i sieciowania na rzecz wspólnych inicjatyw gospodarczych;
- aktywizacja mieszkańców w obszarze identyfikacji nowych produktów lokalnych;
- podniesienia wiedzy i umiejętności mieszkańców co do przygotowania i wdrażania inicjatyw lokalnych i partnerskich;
- przygotowania wniosków o wsparcie z LSR dla grup defaworyzowanych.

Grupy docelowe, do których skierowany był plan komunikacji to przede wszystkim grupy kluczowe z punktu widzenia realizacji LSR, czyli: przedsiębiorcy, samorządy gminne i przedstawiciele grup defaworyzowanych. Działania skierowane są także do wszystkich mieszkańców – ukierunkowane zostały bowiem tak, aby zapewniały podnoszenie poziomu wiedzy na temat możliwości realizacji operacji w ramach LSR.

łącznie od 2016 roku przeprowadzono 28 szkoleń dotyczących przygotowania wniosków o wsparcie finansowe i wniosków o płatność na projekty związane z rozwojem aktywności lokalnej oraz 37 szkoleń dotyczących podniesienia wiedzy i umiejętności mieszkańców w

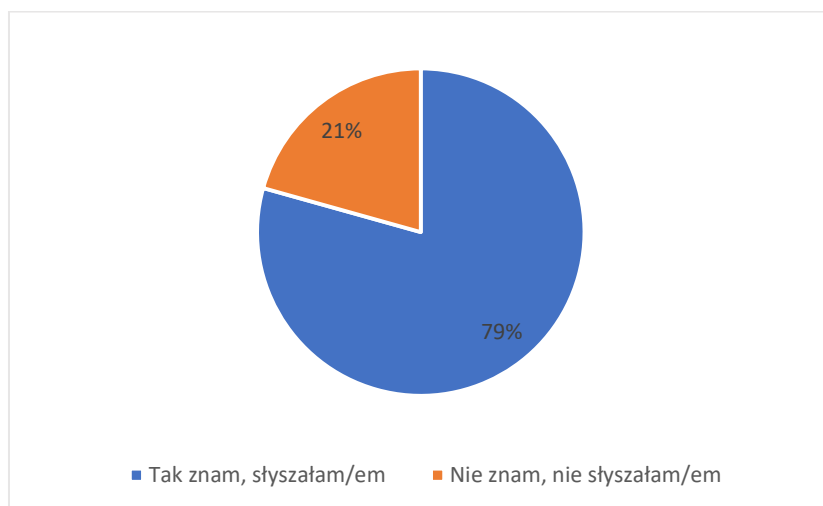
zakresie przygotowania i wdrażania inicjatyw lokalnych i partnerskich. Zorganizowano oraz przeprowadzono 16 szkoleń dotyczących podniesienia wiedzy mieszkańców w zakresie tworzenia i prowadzenia działalności gospodarczej, tworzenia partnerstw i sieciowania na rzecz wspólnych inicjatyw gospodarczych oraz 35 szkoleń z przygotowania wniosków o wsparcie finansowe i wniosków o płatność na projekty związane z przedsiębiorczością. Ważną inicjatywą było również przeprowadzenie 11 spotkań ukierunkowanych na aktywizację mieszkańców w zakresie identyfikacji nowych produktów lokalnych.

Szkolenia i spotkania dotyczyły nie tylko mieszkańców, wnioskodawców i grup defaworyzowanych. Lokalna Grupa Działania intensywnie szkoliła również personel biura oraz członków organów LGD. Przeprowadzono łącznie 43 osobodni szkoleń dla pracowników biura oraz 225 osobodni szkoleń dla Rady oraz Zarządu.

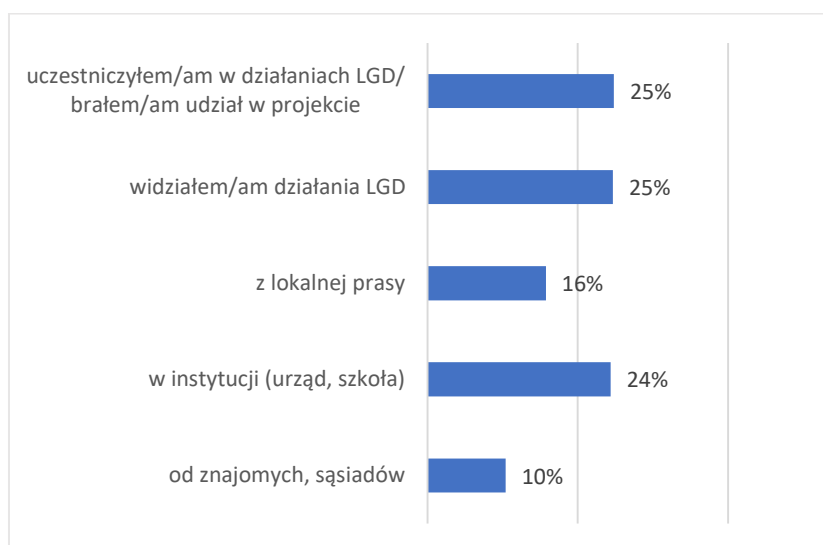
Rozpoznawalność LGD

Działania promocyjne oraz zaangażowanie w budowanie marki lokalnej poskutkowało wzrostem rozpoznawalności instytucji. Jedynie jedna piąta respondentów nie słyszała o Lokalnej Grupie Działania. Uczestnicy ankiety deklarują, że dowiedzieli się o LGD z bezpośredniego uczestnictwa w działaniach Stowarzyszenia oraz przez obserwację działań innych ludzi. Znaczna część zna LGD ze strony urzędów i szkół. O Partnerstwie można dowiedzieć się również od znajomych i sąsiadów i z lokalnej prasy.

Wykres 25. Czy zna Pan/i Lokalną Grupę Działania "Zielony Pierścień"?

Wykres 26. W jaki sposób dowiedział się Pan/i o Lokalnej Grupie Działania?

Inne działania LGD

W czerwcu 2015 r. LGD „Zielony Pierścień” utworzyła Fundację „Przyroda – Tradycja – Ludzie”, której głównym celem jest wspieranie rozwoju lokalnego i regionalnego. Fundacja jest wpisana do rejestru przedsiębiorców i w ramach prowadzonej działalności gospodarczej od 2015 r. zajmuje się m.in.:

- zarządzaniem kempingiem dla turystów w Kośminie nad Wieprzem; kemping został wybudowany przez LGD;
- wypożyczaniem kajaków i organizacją spływów kajakowych na rzece Wieprz;
- organizacją wycieczek i imprez dla turystów w regionie.

Stowarzyszenie organizuje od 2019 coroczne maratony kajakowe na rzece Wieprz na odcinku od Lubartowa do Kośmina (kemping) na różnych dystansach: 104 km, 43 km i 21 km (do wyboru). Jest to impreza o randze krajowej, jeden z dziewięciu maratonów kajakowych w kraju i jedyny na wschód od Wisły. Biorą w nim udział kajakarze z całego kraju. Jest to promocja Lubelszczyzny, dolnego odcinka Wieprza i najbliższej okolicy. Impreza jest finansowana ze środków własnych LGD, wpłat uczestników i sponsorów-przedsiębiorców. Z każdego maratonu powstaje film-spot promocyjny.

LGD „Zielony Pierścień” co roku organizuje w sezonie wiosenno-letnim średnio około ośmiu rajdów rowerowych dla turystów i mieszkańców. Ich celem jest promocja turystyki rowerowej w regionie nazwanym Krainą Rowerową (około 1000 km szlaków rowerowych), której centrum jest tzw. Trójkąt Turystyczny: Kazimierz Dolny – Nałęczów – Puławy. Tą metodą promowane są również mniej znane miejsca z ciekawymi zasobami lokalnymi (miejsca, gdzie produkowane są produkty lokalne spożywcze lub rękodzieło oraz inne

atrakcje turystyczne jak np. Park Labiryntów i Park Miniatur). Rajdy te mają zwykle temat przewodni np. „Rajd po produkt lokalny”; „Rajd do RiO czyli Ryki i Okolice”; „Rajd nadwiślański” itp.

Od 2010 r. LGD zajmuje się identyfikacją i certyfikacją produktów lokalnych z obszaru działania stowarzyszenia. Od 10 lat Lokalna Grupa Działania „Zielony Pierścień” współpracuje z mieszkańcami, którzy od pasjonatów lokalnych kulinariów i rękodzieła przeszli całą drogę przygotowań do uruchomienia własnego biznesu już w roli przedsiębiorców. Przez ten okres LGD starała się ich wspierać organizacyjnie i finansowo, aby mogły powstać lub rozwijać się mikroprzedsiębiorstwa i gospodarstwa rodzinne wytwarzające i sprzedające lokalne wyroby wysokiej jakości na legalnym rynku. LGD przyznaje znak Marki Lokalnej „Zielony Pierścień” lokalnym przedsiębiorcom za wyroby (produkty spożywcze i rękodzieło) lub usługi, które cechuje wysoka jakość, autentyczność i lokalność. Wytwarzają je rodzinne mikroprzedsiębiorstwa i gospodarstwa z okolic Kazimierza Dolnego, Nałęczowa i Puław według naturalnych receptur i lokalnych technik, często sięgając do tradycji z regionu.

W wielu przypadkach produkty te są dostępne na rynku od lat i zdobywają szereg prestiżowych nagród na regionalnych i krajowych konkursach kulinarnych, jak np. coroczne Perty w konkursie „Nasze Kulinarne Dziedzictwo – Smaki Regionów”, na Europejskim Festiwalu Smaku w Lublinie jako „Najlepszy Smak Lubelszczyzny” czy w konkursie o statuetkę „Orła Polskiego Rolnictwa”. A co najważniejsze zyskują sobie uznanie coraz większej rzeszy klientów w kraju, a nawet za granicą.

Bez wątpienia dziś produkty ze znakiem Marka Lokalna „Zielony Pierścień” promują zdrową żywność z regionu lub stają się autentyczną pamiątką turystyczną z Lubelszczyzny. Właściciele miejsc, w których te produkty powstają, współpracują ze sobą tworząc dla turystów szlak lokalnych smaków i regionalnych tradycji. W ich ofercie można znaleźć nie tylko degustację wyrobów, ale także warsztaty kulinarne i rękodzielnicze oraz zajęcia edukacyjne promujące lokalne dziedzictwo.

Od 2010 r. Lokalna Grupa Działania „Zielony Pierścień” organizuje co roku plenerowe imprezy, na których promuje certyfikowane produkty lokalne z okolic Kazimierza Dolnego, Nałęczowa i Puław. Od grudnia 2013 r. LGD zaczęła także organizować co miesiąc w Nałęczowie plenerowe Kiermasze Produktów Lokalnych w centrum miasteczka na placu przed Nałęczowskim Ośrodkiem Kultury. Co roku sezon kiermaszowy pod egidą LGD trwa od marca do grudnia. Dodatkowo od 2016 r. LGD zaczęła organizować także comiesięczne Kiermasze PL na Dużym Rynku w Kazimierzu Dolnym. W rezultacie obecnie co roku od marca do grudnia LGD organizuje średnio 18 imprez kiermaszowych w Nałęczowie i Kazimierzu Dolnym dla turystów, kuracjuszy i mieszkańców. Dzięki nim lokalne wyroby trafiają do klientów z całej Polski, a nawet za granicę. Kiermasze te stały się już instytucją na trwałe wpisane w krajobraz kulturowy subregionu.

5.1. Wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju

Realizacja rzeczowa

Mimo, że do końca realizacji strategii pozostały 2 lata wskaźniki większości przedsięwzięć zostały już osiągnięte. Znaczna ich część została osiągnięta w wartości ponad 100%. Nabory ogłoszone i zrealizowane w 2022 roku pozwalają przewidywać, że LSR zrealizowana zostanie w całości. Niemniej niepewność dotycząca sytuacji gospodarczej, zmian cen i dezaktualizacji kalkulacji powoduje, że zarówno przedsiębiorcy jak i samorządy mogą zrezygnować z realizacji operacji nawet takich, na które podpisana już została umowa. Długotrwałość procedury rozliczeniowej w Urzędzie Marszałkowskim sprawia, że w poniższej tabeli wciąż widnieją pozycje „do realizacji” mimo zakończenia prac nad projektem (na przykład projekt współpracy).

Tabela 13. Realizacja rzeczowa stan na 31.12.2021 r.

CEL OGÓLNY nr 1	Lata	PLAN 2016-2023	REALIZACJA 2016-2021	
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	Wartość – wg umów rozliczonych	Zaangażowanie w %
Cel szczegółowy nr 1.1 - Kreowanie postaw przedsiębiorczych wśród mieszkańców				
Przedsięwzięcie 1.1.1 Podniesienie wiedzy mieszkańców w zakresie tworzenia i prowadzenia działalności gospodarczej, tworzenia partnerstw i sieciowania na rzecz wspólnych inicjatyw gospodarczych	Liczba spotkań/wydarzeń adresowanych do mieszkańców	15 sztuk	16	107 %
Przedsięwzięcie 1.1.2 Aktywizacja mieszkańców w zakresie identyfikacji nowych produktów lokalnych	Liczba spotkań/wydarzeń adresowanych do mieszkańców	10 sztuk	11	110 %
Przedsięwzięcie 1.1.3 Szkolenia dotyczące przygotowania wniosków o wsparcie finansowe i	Liczba szkoleń	31 sztuk	35	113 %

wniosków o płatność na projekty związane z przedsiębiorczością				
Cel szczegółowy 1.2 - Wsparcie inicjatyw gospodarczych bazujących na lokalnych zasobach				
Przedsięwzięcie 1.2.2 Tworzenie nowych podmiotów gospodarczych (start-up)	Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	83 sztuk	40	48 %
Przedsięwzięcie 1.2.3 Wsparcie na rozwój istniejących przedsiębiorstw	Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	16 sztuk	15	94 %
Przedsięwzięcie 1.2.4 Inicjatywy promujące lokalną twórczość i produkty lokalne (w tym kiermasze i festiwale produktów lokalnych i tradycyjnych)- OW	Liczba wydarzeń/imprez	18 sztuk	18	100 %
	Liczba szkoleń	4 sztuki	4	100 %
Przedsięwzięcie 1.2.5 Wydawnictwa promujące produkty lokalne i tradycyjne	Liczba wydawnictw	2 sztuki	0	0 %
Przedsięwzięcie 1.2.6 Wspieranie współpracy między przedsiębiorcami w zakresie sieciowania usług turystycznych	Liczba sieci w zakresie usług turystycznych, które otrzymały wsparcie w ramach realizacji LSR	1 sztuka	1	100 %
	Liczba podmiotów w ramach sieci w zakresie usług turystycznych	5 sztuk	5	100 %
Przedsięwzięcie 1.2.7 Promocja i budowa marki produktów lokalnych i tradycyjnych – Projekt współpracy	Liczba zrealizowanych międzynarodowych projektów współpracy	1 sztuka	1	100 %
	Liczba wydarzeń/imprez	1 sztuka	0	0 %
	Liczba zestawów elementów promocyjnych	1 zestaw	0	0 %
Przedsięwzięcie 1.2.8 Promocja turystyki kajakowej - Projekt współpracy	Liczba zrealizowanych krajowych projektów współpracy	1 sztuka	1	100 %
Przedsięwzięcie 1.2.9 Promocja turystyki rowerowej - Projekt współpracy	Liczba zrealizowanych krajowych projektów współpracy	1 sztuka	0	0 %

CEL OGÓLNY nr 2	Lata	PLAN 2016-2023	REALIZACJA 2016-2020	
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	Wartość – wg umów rozliczonych	Zaangażowanie w %
Przedsięwzięcie 2.1.1 Poprawa infrastruktury na rzecz rozwoju lokalnej działalności kulturalnej	Liczba wybudowanych lub przebudowanych ogólnodostępnych obiektów na działalność kulturalną, w tym liczba zrealizowanych operacji obejmujących wyposażenie mające na celu szerzenie lokalnej kultury i dziedzictwa lokalnego	16 sztuk	13	81 %
Przedsięwzięcie 2.1.2 Poprawa lokalnej infrastruktury rekreacyjnej	Liczba wybudowanych lub przebudowanych ogólnodostępnych obiektów rekreacyjnych	34 sztuki	19	56 %
	Liczba zrealizowanych krajowych projektów współpracy	1 sztuka	0	0 %
Przedsięwzięcie 2.1.3 Inicjatywy na rzecz lokalnej aktywności i integracji społecznej – projekt grantowy	Liczba wspartych inicjatyw	22 sztuk	22	100 %
	Liczba szkoleń/warsztatów	12 sztuk	18	150 %
Przedsięwzięcie 2.1.4 Włączenie społeczne grup defaworyzowanych, w tym seniorów - projekt grantowy	Liczba wspartych inicjatyw dotyczących włączenia społecznego grup defaworyzowanych	14 sztuk	14	100 %
Przedsięwzięcie 2.1.5 Szkolenia dotyczące przygotowania wniosków o wsparcie finansowe i wniosków o płatność na projekty związane z rozwojem aktywności lokalnej - aktywizacja	Liczba szkoleń	28-sztuk	30	107 %
Przedsięwzięcie 2.1.6 Podniesienie wiedzy i umiejętności mieszkańców w zakresie przygotowania i wdrażania inicjatyw lokalnych i partnerskich - aktywizacja	Liczba spotkań/wydarzeń adresowanych do mieszkańców	37 sztuk	39	105 %

Przedsięwzięcie 2.2.1 Poprawa ogólnodostępnej infrastruktury turystycznej związanej z promocją dziedzictwa lokalnego	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej	9 sztuk	4	44 %
	Liczba zrealizowanych krajowych projektów współpracy	1 sztuka	0	0 %
Przedsięwzięcie 2.2.2 Inicjatywy na rzecz zachowania dziedzictwa lokalnego (przyrodniczego, historycznego, kulturowego) – projekt grantowy	Liczba publikacji promujących dziedzictwo lokalne	6 sztuk	6	100 %
	Liczba warsztatów/szkoleń/wydarzeń promujących lokalne dziedzictwo	30 sztuk	30	100 %
	Liczba odnowionych obiektów/atrakcji promujących dziedzictwo lokalne	12 sztuk	12	100 %
Funkcjonowanie LGD	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD	43 osobodni	56	130 %
	Liczba osobodni szkoleń dla organów LGD	225 osobodni	197	88 %
	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	560 osób	504	90 %
	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	15 sztuk	15	100 %
	Liczba konferencji w ramach planu komunikacji	3 sztuki	2	66,7 %

Postęp finansowy

Realizacja budżetu odpowiada postępowi rzeczowemu. Jak widać w poniższej tabeli znaczące kwoty pozostały do realizacji jedynie w przypadku podejmowania i rozwijania działalności gospodarczej. Wynika to z przyznania LGD dodatkowych środków i konieczności rozdysponowania ich. Inflacja, problemy z dostępnością materiałów i maszyn oraz zwiększające się obciążenia podatkowe sprawiły, że ustalona przez LGD kwota premii nie jest już tak atrakcyjna jak wcześniej. Wydaje się, że przed kolejnym naborem należy podjąć konsultacje społeczne w celu zwiększenia dofinansowania pojedynczej operacji. W

pozostałych przedsięwzięciach niezbędne jest skomasowanie pozostałych kwot, tak by można je przeznaczyć na konkretną operację.

Poniższa tabela pozwala również zaobserwować, na które przedsięwzięcia położono w strategii największy nacisk. Oczywiście ponad połowa budżetu musiała zostać przeznaczona na przedsiębiorczość. Z pozostałych, zaplanowanych przedsięwzięć największe dla LGD znaczenie miała infrastruktura kulturalna i rekreacyjna oraz, do pewnego stopnia turystyczna.

Tabela 14. Postęp finansowy – stan na 31.12.2021 r. (dane w EURO)

	wypłacone	zakontraktowane	pozostałe do realizacji
1.2.2 Tworzenie nowych podmiotów gospodarczych (start-up)	336 040	231 355	631 691
1.2.3 Wsparcie na rozwój istniejących przedsiębiorstw	218 053	185 250	0
1.2.4 Inicjatywy promujące lokalną twórczość i produkty lokalne (w tym kiermasze i festiwale produktów lokalnych i tradycyjnych)	10 912	0	1
1.2.5 Wydawnictwa promujące produkty lokalne i tradycyjne	0	0	12 500
1.2.6 Wspieranie współpracy między przedsiębiorcami w zakresie sieciowania usług turystycznych	15 514	769	0
1.2.7 Promocja i budowa marki produktów lokalnych i tradycyjnych	0	26 512	28 738
1.2.8 Promocja turystyki kajakowej	19 048	0	202
1.2.9 Promocja turystyki rowerowej	0	0	44 250
2.1.1 Poprawa infrastruktury na rzecz rozwoju lokalnej działalności kulturalnej	377 802	0	105 001
2.1.2 Poprawa lokalnej infrastruktury rekreacyjnej	235 796	37 783	449 640
2.1.3 Inicjatywy na rzecz lokalnej aktywności i integracji społecznej	20 138	35 998	14 538
2.1.4 Włączenie społeczne grup defaworyzowanych, w tym seniorów	15 389	18 718	1 086
2.2.1 Poprawa ogólnodostępnej infrastruktury turystycznej związanej z promocją dziedzictwa lokalnego	83 087	0	261 913
2.2.2 Inicjatywy na rzecz zachowania dziedzictwa lokalnego (przyrodniczego, historycznego, kulturowego)	32 953	29 789	3 056

Źródło: dane LGD

Opis projektów współpracy

LGD "Zielony Pierścień" ukończyła 2 projekty współpracy. Pierwszy dotyczył turystyki kajakowej i prowadzony był z 6 innymi Lokalnymi Grupami Działania z Lubelszczyzny. Celem

było zwiększenie atrakcyjności turystycznej szlaku kajakowego na rzece Wieprz poprzez utworzenie lub doposażenie miejsc postojowych dla kajakarzy oraz stworzenie całościowej bazy informacji dla kajakarzy w postaci przewodnika dla kajakarzy w języku polskim i angielskim oraz strony internetowej. W ramach projektu opracowano projekt graficzny oraz druk przewodnika turystycznego dla kajakarzy w języku polskim, opracowano projekt graficznego oraz druk przewodnika turystycznego dla kajakarzy w języku angielskim. Zaktualizowano stronę internetową www.kajakiempowieprzu.pl oraz opracowano i dokonano składu graficznego i druku ulotki promującej turystykę kajakową. Dodatkowo wykonano film promujący turystykę kajakową na rzece Wieprz, audycję radiową promującą turystykę kajakową na dolnym odcinku rzeki Wieprz. Wyposażono również miejsce wypoczynkowe dla turystów w Kośminie, a także zorganizowano dwa spływy kajakowe.

Drugi projekt współpracy, międzynarodowy, zakładał wspólne działania 6 LGD (w tym jednego z Niemiec). Głównym celem projektu było promowanie obszaru objętego LSR poprzez wymianę wiedzy i doświadczeń w procesie zarządzania marką lokalną. Zakres rzeczowy realizowany przez LGD „Zielony Pierścień” dotyczył zorganizowania spotkań informacyjno-promocyjnych dotyczących marki lokalnej. Wykonano również wiele materiałów promocyjnych takich jak roll-upy, namiot promocyjny, stojaki na materiały promocyjne, tablice informacyjne czy stronę internetową wraz ze sklepem internetowym służącym promocji i sprzedaży produktów markowych. Wykonano tabliczki informacyjno-promocyjnych dla producentów/twórców markowych produktów oraz opracowano pakiety turystyczne. Wykonano film-spot promujący produkty markowe oraz realizowano 2 audycje radiowe promujące produkty markowe. Opracowano dokumentację dotyczącą zasad przyznawania marki lokalnej oraz system identyfikacji wizualnej dla marki lokalnej. Odbyły się wizyty studyjne na obszar Dolnego Śląska i do Niemiec. Stowarzyszenie gościło również partnerów i przeprowadziło szkolenia w zakresie rozwoju przetwórstwa i rękodzielnictwa lokalnego.

Obecnie realizowany jest trzeci projekt współpracy z 5 LGD z Lubelszczyzny i Podkarpacia. Dotyczy rozwoju infrastruktury turystycznej i promocji turystyki w oparciu o zasoby przyrodnicze i kulturowe oraz wzrost atrakcyjności regionów objętych Lokalnymi Strategiami Rozwoju partnerskich LGD, a także wzrostu aktywności mieszkańców w zakresie podejmowania wspólnych inicjatyw społecznych oraz przedsiębiorczych. Zakłada wykonanie i montaż tablic i witaczy promujących twórczość Zofii Kossak w Kośminie oraz opracowanie i wydanie wspólnego przewodnika rowerowego w języku polskim oraz w wersji anglojęzycznej. Powstanie również film-spot promujący turystykę rowerową, strona internetowa i logo oznaczające Krainę Rowerową.

6. Odpowiedź na wszystkie wskazane pytania badawcze

Ocena wpływu na główny cel LSR (jeśli inny niż obszary poniżej)

W ramach Lokalnej Strategii Rozwoju zaplanowano 2 cele ogólne. Pierwszy dotyczył rozwoju lokalnej gospodarki, a drugi budowania kapitału społecznego. Wskaźniki przypisane do celów mogą być ostatecznie zweryfikowane dopiero w 2024 i 2026 roku, na podstawie danych z GUS oraz danych LGD. Obserwując postępy realizacji strategii oraz osiąganie wskaźników produktu i rezultatu nie ulega wątpliwości, że osiągnięty zostanie również założony wpływ na cele główne. Dane z GUS za 2021 rok wskazują, że liczba zarejestrowanych w REGON podmiotów wynosi 85. Wskaźnik oddziaływania można by uznać za osiągnięty jednak nie wiadomo co przyniosą kolejne 3 lata. Z ostatecznym podsumowaniem musimy poczekać do zakończenia wdrażania strategii i rozliczenia ostatnich wniosków.

CEL OGÓLNY 1	Rozwój lokalnej gospodarki na obszarze wsparcia			
Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego	Jednostka miary	Stan początkowy 2014 rok	Plan 2024rok	Źródło danych/sposób pomiaru
Wzrost na obszarze LSR o 5% liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON na 1000 mieszkańców	Szt.	71	75	Dane GUS

CEL OGÓLNY 2	Budowa kapitału społecznego w oparciu o partnerską współpracę i wykorzystanie dziedzictwa lokalnego			
Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego	Jednostka miary	Stan początkowy 2014 rok	Plan 2026rok	Źródło danych/sposób pomiaru
Liczba organizacji pozarządowych z obszaru wsparcia tworzących sieć partnerską na rzecz rozwoju lokalnego na obszarze LSR	Szt.	0	25	Sprawozdania i dane LGD

Ocena wpływu na kapitał społeczny

Budowa kapitału społecznego w oparciu o partnerską współpracę i wykorzystanie dziedzictwa lokalnego była jednym z dwóch głównych celów przyjętej Lokalnej Strategii

Rozwoju, dlatego bardzo wiele aktywności LGD „Zielony Pierścień” skoncentrowana była wokół tego obszaru.

Od początku funkcjonowania LGD organizowanych było wiele spotkań aktywizujących mieszkańców w kierunku podejmowania działalności gospodarczej opartej na lokalnym dziedzictwie, lokalnych produktach i lokalnej turystyce oraz działaniach skupionych wokół turystyki. W stosunku do lokalnych liderów, zakładających stowarzyszenia (na przykład koła gospodyń wiejskich) lub organizacje pozarządowe, podejmowane były działania o charakterze edukacyjnym, skoncentrowane na sposobach prowadzenia działalności społecznej i możliwościach kierowanych przez nich organizacji. W stosunku do nich prowadzona była również działalność informacyjna na temat środków finansowych i innego rodzaju pomocy, z jakiej mogą skorzystać podczas współpracy z Lokalną Grupą Działania na różnych etapach ich działalności. Ważnym elementem aktywności LGD na obszarze budowania kapitału społecznego było kontaktowanie ze sobą i stwarzanie możliwości do spotkań i podejmowania współpracy między lokalnymi twórcami i producentami produktów regionalnych.

Wielość procedur, stopień ich skomplikowania i zbiurokratyzowania sprawiły, że przyznawanie grantów na działania związane z budową kapitału społecznego nie sprawdziło się. W praktyce wyglądało to w ten sposób, że organizacje pozarządowe, które składały wnioski na projekty w naborach, były zmuszone czekać na ocenę swoich projektów przez LGD, a następnie weryfikację ich przez Urząd Marszałkowski przez kilka miesięcy. Po tak długim okresie oczekiwania na decyzję w sprawie przyznania finansowania pomysły na działania przedstawiane przez wnioskodawców tracą świeżość, a sami wnioskodawcy energię do ich realizacji. Procedury związane z przyznawaniem grantów oddalają LGD od wnioskodawcy, wprowadzając w cały cykl życia pomysłu dodatkowego pośrednika, wykonującego praktycznie tę samą ocenę wniosku, którą wykonuje LGD, tylko w znacznie dłuższym czasie. Do LGD docierają komentarze, w których potencjalni wnioskodawcy wskazują inne programy, gdzie również mogą wystąpić o finansowanie dla swoich projektów, a procedury są prostsze i przede wszystkim cały proces trwa o wiele krócej.

Infrastruktura społeczna powstała w trakcie wykonywania LSR z pewnością przyczynia się i jeszcze będzie przyczyniać do budowy i wzmacniania kapitału społecznego w regionie i podejmowania działań. Wobec sygnałów napływających z regionu pełen potencjał tych obiektów nie wszędzie jeszcze jest w pełni wykorzystywany. Istnieje potencjał dla organizowania aktywności dla bardzo konkretnych grup odbiorców oraz skoncentrowanych wokół konkretnych tematów, który warto byłoby wykorzystać w pełni.

Przedsiębiorczość

Rozwój lokalnej gospodarki poprzez kreowanie postaw przedsiębiorczych wśród mieszkańców oraz wsparcie inicjatyw gospodarczych bazujących na lokalnych zasobach był jednym z dwóch głównych celów Lokalnej Strategii Rozwoju.

LGD dysponuje dość ograniczonymi środkami organizacyjnymi i finansowymi na wsparcie przedsiębiorczości, dlatego to wsparcie powinno się koncentrować na obszarach w istotny sposób wpływających na rozwój obszaru. Specyfiką obszaru LGD „Zielony Pierścień” jest turystyka, a działalność gospodarcza w zakresie turystyki wymaga podejmowania współpracy między różnymi podmiotami, co stanowi pole dla działalności LGD, począwszy od działań integracyjnych dla przedsiębiorców z całego regionu po wsparcie finansowe. Z turystyką związany jest również obszar szeroko pojętego produktu lokalnego, w którym również organizacja taka jak LGD może wykazać się inicjatywą poprzez edukację w zakresie dobrych praktyk, wymiany doświadczeń czy też edukację w zakresie zakładania i prowadzenia przedsiębiorstwa.

Na początku swojej działalności LGD sama musiała taką wiedzę i doświadczenie nabyć, korzystając z pomocy ekspertów z różnych dziedzin, jednak po latach działania w regionie można powiedzieć bez przesady, że w tej chwili może stanowić dobre, w pewnym sensie mentorskie zaplecze dla lokalnych przedsiębiorców oraz osób planujących rozpocząć działalność.

Turystyka i dziedzictwo kulturowe

Zaplanowane w LSR działania skupiały się na wzmocnieniu potencjału turystycznego – Rozwój infrastruktury związanej z rzeką Wieprz łączył się z promocją oferty turystycznej. – Mowa tu o corocznych maratonach kajakowych oraz rajdach rowerowych. Wkładem instytucjonalnym LGD jest budowa i wsparcie w prowadzeniu kempingu znacząco podnoszącego możliwości korzystania z atrakcji dla turystów.

Innym, ale nawet bardziej znaczącym wkładem w rozwój turystyczny regionu jest powstanie Marki Lokalnej Zielony Pierścień. Wspieranie i promowanie lokalnych produktów żywnościowych oraz rękodzielnictwa. Systematyczne kiermasze przybliżają turystom lokalne tradycje, a mieszkańcom pozwalają na rozwój ekonomiczny.

Grupy defaworyzowane

Osoby bezrobotne, młode i seniorzy, zdefiniowani jako grupy defaworyzowane podczas konstruowania Lokalnej Strategii Rozwoju, nie były w najściślejszym tego słowa znaczeniu grupami, które udało się w sposób aktywny włączyć w działania LGD. W ciągu ostatnich lat zwłaszcza sytuacja na rynku pracy dynamicznie się zmieniała i grupa osób bezrobotnych wyraźnie się kurczyła, co wpłynęło na nabory wniosków, w których kryterium tworzenia nowych miejsc pracy i zatrudniania osób bezrobotnych okazywało się kryterium trudnym do spełnienia wobec malejącej liczby osób chcących taką pracę podjąć.

Innowacyjność

Kryterium innowacyjności było jednym z obowiązkowych kryteriów podczas oceny wniosków składanych w naborach. Kryterium to nie było wystarczająco precyzyjnie skonstruowane, i w takiej płynnej formie podczas oceny projektów czasem bywało przydatne, ale też z drugiej strony w wielu wypadkach mogło przyczynić się do niewłaściwej oceny wniosku, zamazując jego praktyczną wartość. Samo istnienie tego kryterium nie miało też wpływu na charakter i rzeczywistą innowacyjność wniosków. Potrzeby lokalnych społeczności są bardziej podstawowe: mieszkańcy potrzebują mieć pracę i zapewnić dochody swoim rodzinom. Kryterium innowacyjności zapewne sprawdziłoby się w społeczeństwach bardziej zasobnych, w których podstawowe potrzeby społeczne zostały już zaspokojone.

Projekty współpracy

W obecnym okresie programowania LGD „Zielony Pierścień” uczestniczyło w kilku projektach krajowych i jednym międzynarodowym jako partner, ale nie jako lider. Projekt współpracy jest dobrym narzędziem w działalności LGD, ponieważ pozwala wykraczać poza ciasne ramy lokalne i wymusza działania o szerszym zasięgu (na przykład tworzenie szerszej niż lokalna oferty turystycznej), a także służy wymianie doświadczeń i dobrych praktyk. Angażowanie się we współpracę z innymi Lokalnymi Grupami Działania jest też sposobem czerpanie wiedzy i inspiracji od innych uczestników projektów, a to bardzo cenna wartość.

Jedynym słabym punktem projektów współpracy jest biurokracja, ogrom procedur i dokumentacji, które trzeba podczas ich realizacji przejść i skompletować. Im więcej lokalnych stowarzyszeń jest w taki projekt zaangażowanych, tym więcej generuje on procedur i dokumentów. Ponadto ocena tych projektów trwa bardzo długo.

Ocena funkcjonowania LGD

Aktywność LGD stwarza przedstawicielom samorządów gmin wchodzących w skład obszaru okazje do spotkań i zadzierzganiania międzygminnej współpracy dla dobra lokalnych społeczności. LGD jest inicjatorem i liderem działania pomiędzy gminami i powiatami. Bardzo wzrósł kapitał wzajemnego zaufania pomiędzy gminami oraz gminami i LGD. Bez względu na zmiany personalne w samorządach, po których zwykle następuje okres budowy zaufania, współpraca wraca szybko na normalne tory, a jej efekty są widoczne. W wyniku tej współpracy samorządy dostrzegły rolę, jaką w rozwoju lokalnym i jego promocji odgrywają organizacje samorządowe, a przede wszystkim zrozumiwały istotność aktywności prowadzonych przez samą LGD dla regionu, jego zasobów i dziedzictwa.

Efekty działań animacyjnych zaczynają być zwykle widoczne dopiero po jakimś czasie. Często w kontaktach z lokalnymi przedsiębiorcami wychodzi na jaw, że ich konkretne obecne działania mają źródło w inspiracjach zaczerpniętych kilka lat temu podczas spotkań studyjnych i szkoleń organizowanych przez LGD. Oczywiście nie można uogólniać i twierdzić, że jeśli przeszkoli się jakąś grupę to oni wszyscy albo jakiś konkretny procent przeszkolonych osób podejmie w efekcie jakieś konkretne działania. Efekty działań miękkich nie są do końca mierzalne, jednak można je ocenić obserwując rosnącą liczbę inicjatyw społecznych.

Ocena procesu wdrażania

W obecnym okresie programowania, w wyniku podpisania restrykcyjnej umowy na wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju, w której niewykonanie założeń zakładało kary finansowe, podjęta została decyzja o pełnej koncentracji wszystkich działań Stowarzyszenia wyłącznie na wykonywaniu założeń strategii, bez angażowania się w projekty finansowane z innych funduszy, jak to było w poprzednich okresach. LSR była wdrażana systematycznie i skrupulatnie, a nabory wniosków ogłaszane szybko i sprawnie. Pewnym utrudnieniem od samego początku było to, że formularze wniosków były niejednoznaczne i zawierały błędy, urzędy marszałkowskie również nie miały pełnej wiedzy na temat sposobów oceniania wniosków, zwłaszcza dotyczące podejmowania i rozwoju działalności gospodarczej. Po pierwszym naborze wiele wniosków z tego powodu przepadło. Po wydaniu nowych instrukcji sytuacja się poprawiła. Tempo realizacji LSR było bardzo dobre, a wskaźniki były osiągane w terminie, nawet biorąc pod uwagę długi czas oceniania wniosków przez urząd marszałkowski. W trakcie okresu programowania zasady się zmieniły i Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Rolnictwa zrezygnowało z restrykcyjnych zasad oceniania kamieni milowych w realizacji lokalnych strategii. Wszelkie trudności związane z odrzucaniem wniosków, zwłaszcza na początku, były trudnościami wynikającymi z czynników zewnętrznych i niezależnych od działalności LGD.

Kryteria oceny wniosków przyjęte dla naborów pozwoliły w pewnym zakresie wybrać do realizacji projekty potrzebne dla lokalnego rozwoju i o trwałych skutkach. W przyszłości należałoby przemyśleć kryteria i zdefiniować je na nowo, tak aby stanowiły dobrą wypadkową pomiędzy subiektywnymi potrzebami regionu i obiektywnym sposobem oceny tych działań przez urząd zewnętrzny, którego decyzje są ostateczne. Dążymy do tego, by kryteria oceny wniosków były jasne i niepodważalne. W tym kontekście otwarta pozostaje wciąż kwestia decyzyjności i swobody LGD w sprawie wyboru projektów dla jej własnego obszaru działania. Na razie tej swobody Lokalne Grupy Działania nie mają, nie mogą więc ustalać własnych, subiektywnych kryteriów oceny wniosków, najlepiej dopasowanych do potrzeb własnych społeczności.

Wartość dodana podejścia LEADER

Współpraca LGD z organizacjami pozarządowymi przebiega bardzo dobrze. Wartością dodaną ich współpracy z LGD jest możliwość spotykania się i poznawania organizacji z różnych gmin obszaru. Sektor ten w regionie jest bardzo żywotny, ciągle powstają nowe organizacje. LGD wychodzi w swoich działaniach, ze swoją ofertą, w kierunku nowych stowarzyszeń. Zwłaszcza nowe koła gospodyń wiejskich są żywo zainteresowane możliwościami otwierającymi się w obszarze produktu lokalnego.

Najtrudniejsza jest współpraca z sektorem przedsiębiorstw. Najbliżej LGD współpracuje z przedsiębiorcami z sektora turystycznego i związanymi z turystyką. Przedsiębiorcy działający w innych dziedzinach, nawet korzystający ze środków i otrzymujący dofinansowanie poprzez LGD, nie angażują się w długofalową współpracę tak często i chętnie. Wspierając promocję regionu, jego atrakcji turystycznych i produktu lokalnego LGD w sposób naturalny najbliżej współpracuje jednak z przedsiębiorcami działającymi w tych dziedzinach.

Działania podejmowane przez LGD są względem siebie komplementarne, koncentrują się bowiem na szczególnych i konkretnych obszarach i potrzebach mieszkańców regionu. Obszar LGD systematycznie i konsekwentnie rozwija się w wyznaczonym przez cele wpisane w strategię kierunkach, zarówno w obszarze przedsiębiorczości jak i społecznym. Dostrzec można coraz częściej przykłady długofalowej współpracy między podmiotami, które spotkały się podczas realizacji w ramach projektów LGD, co z całą pewnością należy uznać za wymierną wartość dodaną.

6. Podsumowanie, wnioski i rekomendacje

Lokalna Grupa Działania jest partnerstwem trzech sektorów. Gminy są dla LGD największym płatnikiem składek co zapewnia Stowarzyszeniu stabilniejszą sytuację finansową. Tworzą stabilną strukturę, mają do dyspozycji dobrze zorganizowane biura i wykwalifikowanych pracowników. Samorzędy korzystają z dostępnych w LGD funduszy ale traktują Stowarzyszenie jako kolejną platformę współpracy. Organizacje pozarządowe stale komunikują się i współpracują z LGD. Okazją są nie tylko projekty grantowe, operacje infrastrukturalne i doposażenie instytucji kultury ale również współpraca związana z produktem lokalnym. Marka lokalna stworzona przez LGD jest platformą współpracy również z miejscowymi przedsiębiorcami. Niemniej przedsiębiorcy są najstabilniej angażującym się sektorem Partnerstwa. Należy w przyszłości podjąć wysiłki w celu aktywizacji i utrzymania stałych form współpracy przedstawicieli lokalnego biznesu w działaniach LGD.

Rada LGD „Zielony Pierścień” jest bardzo zapracowanym organem. Mimo wsparcia pracowników biura wysiłek merytoryczny oraz administracyjny jest dla członków Rady sporym wyzwaniem. Dodatkowo członkowie Rady pełnią ważną rolę społeczną, reprezentują środowisko lokalne z obszaru swojej gminy, ale są również przedstawicielami LGD w swoich gminach. Planując działania animacyjne i promocyjne Stowarzyszenie zwykle polega na członkach Rady i liczy na ich wsparcie. Rekomendacją dla LGD powinna być szczególna dbałość o jakość kryteriów wyboru operacji jako najważniejszego narzędzia Rady.

Mimo, że biuro LGD nie jest organem stowarzyszenia to zajmuje się właściwie wszystkimi aspektami funkcjonowania Partnerstwa. Organizuje Walne Zebrania Członków, wspomaga Radę w ocenie i wyborze operacji, przygotowuje dane do podejmowania decyzji przez Zarząd. Przede wszystkim ogłasza, organizuje i przeprowadza nabory wniosków. Dbą o jakość wniosków poprzez szkolenia i doradztwo, komunikuje się z wnioskodawcami i członkami Partnerstwa. Ocena tej pracy dokonana przez wnioskodawców oraz przedstawicieli gmin partnerskich jest bardzo wysoka. Pozytywne opinie dotyczyły zarówno kwestii merytorycznych jak i przyjaznego podejścia i wysokiej kultury w kontaktach z wnioskodawcami. Dla utrzymania wysokiej jakości działań oraz dobrych opinii o LGD niezbędne jest docenianie wkładu w ten proces pracowników biura zarówno w wymiarze szkoleniowym, dotyczącym atmosfery i warunków pracy jak i w wymiarze finansowym.

Rozwój przedsiębiorczości to zadanie, które LGD zaplanowała w kilku wymiarach. Po pierwsze to działania na rzecz podejmowania i rozwijania działalności gospodarczej. Przedsięwzięcia te zawsze cieszyły się zainteresowaniem mieszkańców, chociaż wydaje się, że w ostatnich naborach kwota premii przestała być tak atrakcyjna jak w latach poprzednich,

co wynika z obecnej sytuacji ekonomicznej kraju. Drugim wymiarem wsparcia przedsiębiorczości jest prowadzenie i rozwój Marki Lokalnej „Zielony Pierścień”. Promocje produktów oraz pomoc wystawiennicza w zdecydowany sposób pomaga lokalnym wytwórcom w zdobywaniu nowych klientów. To wszystko wskazuje na duże zaangażowanie Stowarzyszenia w rozwój gospodarczy regionu. Wydaje się to być idealną okazją do społecznej aktywizacji i zaangażowania przedsiębiorców w inne działania LGD, szczególnie w zakresie społecznym i kulturalnym.

Marka Lokalna Zielony Pierścień stanowi jeden z najważniejszych dokonań Lokalnej Grupy Działania w tym okresie programowania. Działania związane z marką nie ograniczają się do samego procesu certyfikacji, ale łączone są z szeroką formą promocji lokalnych produktów i usług. Systematyczne kiermasze w Nałęczowie i Kazimierzu Dolnym spełniają swoją rolę biznesową, są okazją do promocji produktów, marki lokalnej oraz Partnerstwa. Sukces tej inicjatywy pozwala budzić nadzieję, że LGD sięgnie po rolę lokalnego lidera w sieciowaniu aktywności również w innych wymiarach.

Ograniczeniem w jeszcze pełniejszym udziale LGD w budowaniu potencjału lokalnego są przepisy i ograniczenia biurokratyczne. Procedury i dokumentacja, mimo że nie stanowi już większych trudności merytorycznych to wciąż ogranicza zasoby pracownicze, które mogłyby być wykorzystane w bardziej produktywny sposób. Ilość załączników, uzasadnień i opracowania dokumentów, które „mogą się przydać” w procesie kontroli ze strony instytucji nadrzędnych sprawia, że aktywizacja i animacja mieszkańców mogłaby być na jeszcze wyższym poziomie.

Ewaluacja końcowa wymagała od wszystkich członków Stowarzyszenia wyjątkowej pracy. Krótki czas realizacji badań sprzyjał kumulowaniu działań. Niemniej wsparcie i zaangażowanie władz LGD, pracowników i członków LGD zapewniło sukces realizacji wszystkich założonych działań. Na koniec należy jeszcze raz podziękować wszystkim, którzy wnieśli wkład w powstanie tego opracowania, czy to poprzez przygotowanie dokumentów, zestawień, uczestnictwo w wywiadach grupowych i indywidualnych, czy też poprzez wypełnianie anonimowych ankiet.

7. Spis tabel i wykresów

Wykresy

Wykres 1. Procent ankiet z poszczególnych gmin	13
Wykres 2. W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „moja gmina jest dobrym miejscem do życia, w którym mogę realizować wszystkie swoje podstawowe potrzeby”?	22
Wykres 3. W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „w ostatnich latach (od 2016 roku) warunki do życia w mojej gminie poprawiły się”? ...	23
Wykres 4. Jak obecnie ocenia Pan/i swoją gminę pod względem:	24
Wykres 5. Proszę ustosunkować się do poniższych stwierdzeń:	25
Wykres 6. Czy jest Pan/i zadowolony/a z warunków życia w gminie?.....	26
Wykres 7. Czy rozważa Pan/i zmianę miejsca zamieszkania? Jakie są powody?	26
Wykres 8. Czy Pan/i osobiście korzystał/a z infrastruktury / obiektów finansowanych ze środków unijnych, począwszy od 2016 r.?	27
Wykres 9. Czy Pana/i zdaniem projekty związane z poprawą infrastruktury cieszą się zainteresowaniem mieszkańców?.....	27
Wykres 10. Czy Pan/i osobiście korzystał/a z projektów takich jak szkolenia, spotkania, festyny finansowanych ze środków unijnych, począwszy od 2016 r.?.....	28
Wykres 11. Czy Pana/i zdaniem projekty te cieszą się zainteresowaniem mieszkańców?	28
Wykres 12. Proszę sobie wyobrazić, że ma Pan/i możliwość decydowania o podziale dodatkowych środków finansowych w swojej gminie. Które z poniżej wymienionych obszarów dofinansował/a/by Pan/i w pierwszej kolejności?	29
Wykres 13. Jak ogólnie ocenia Pan/Pani funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania? LGD działa: 30	
Wykres 14. Proszę ocenić funkcjonowanie Biura LGD	30
Wykres 15. Proszę ocenić poniższe zdania dotyczące Biura LGD.....	31
Wykres 16. Jak ocenia Pan(i) funkcjonowanie Biura LGD w poniższych wymiarach: 31	
Wykres 17. Skąd czerpie Pan/Pani informacje dotyczące funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania?.....	32
Wykres 18. Który z kanałów przekazywania informacji zwrotnej od społeczności do LGD byłby dla Pani/Pana najbardziej odpowiedni?	32

Wykres 19. Skąd, przede wszystkim, czerpie Pan(i) informacje o potrzebach mieszkańców?33	
Wykres 20. Czy nabory wniosków ogłaszane przez LGD odpowiadały na potrzeby mieszkańców?	34
Wykres 21. Czy realizowane w LGD nabory wniosków pomogły w rozwiązywaniu problemów społecznych związanych z potrzebą:?	35
Wykres 22. Czy Pana(i) zdaniem środki finansowe przeznaczone na wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju zostały wydane efektywnie (z korzyścią dla społeczności)?	35
Wykres 23. Czy Pana(i) zdaniem za pomocą innych projektów można byłoby osiągnąć podobne rezultaty?	36
Wykres 24. Czy Pana(i) zdaniem LGD powinna podejmować dodatkowe działania aby rozwiązywać problemy społeczne mieszkańców obszaru LGD?	36
Wykres 25. Czy zna Pan/i Lokalną Grupę Działania "Zielony Pierścień"?	38
Wykres 26. W jaki sposób dowiedział się Pan/i o Lokalnej Grupie Działania?.....	39

Tabele

Tabela 1. Ludność obszaru LGD „Zielony Pierścień” - ogółem	15
Tabela 2. Zmiana liczby ludności na 1000 mieszkańców.....	15
Tabela 3. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności	16
Tabela 4. Podmioty na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym.....	17
Tabela 5. Podmioty nowo zarejestrowane na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym.....	17
Tabela 6. Bezrobotni zarejestrowani ogółem.....	18
Tabela 7. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (w procentach)	18
Tabela 8. Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego	19
Tabela 9. Zasięg korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej (w procentach)	19
Tabela 10. Udział dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku (w procentach).....	20

Tabela 11. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. Mieszkańców	21
Tabela 12. Miejsca noclegowe w lipcu	21
Tabela 13. Realizacja rzeczowa stan na 31.12.2021 r.	41
Tabela 14. Postęp finansowy – stan na 31.12.2021 r. (dane w EURO)	45

8. Aneksy tworzone w toku realizacji badania

Narzędzia badawcze

8.1. Scenariusz wywiadu pogłębionego z wnioskodawcami/beneficjentami:

1. Jak wnioskodawca dowiedział się o konkursie, skąd pochodzi wiedza o LGD i jak jest ona znacząca;
2. Pomysł na projekt - skąd pochodził, czy ktoś pomagał w konceptualizacji, czy wynajmowano firmę lub osobę do pomocy w opracowaniu wniosku;
3. Zakres pomocy ze strony LGD, doświadczenia związane z doradztwem;
4. Znajomość wniosku i procedury, trudności z wypełnianiem wniosku;
5. Ocena wniosku w LGD, doświadczenia i opinie o kryteriach oraz ocenie przez Radą LGD;
6. Proces administracyjny po dokonaniu wyboru operacji do dofinansowania;
7. Ogólna ocena kontaktów z LGD w czasie opracowania wniosku, oceny i wyboru oraz realizacji
8. Podejście kontrfaktyczne: czy jeszcze raz spróbowałby wnioskować do LGD;
9. Podejście kontrfaktyczne: czy zrealizował pomysł mimo braku dofinansowania (dla osób, które nie uzyskały dofinansowania)
10. Podsumowanie i ogólne opinie o trudnościach i dobrych stronach procesu.

8.2. Scenariusz wywiadu pogłębionego z przedstawicielami gmin:

1. Czy w Pana/Pani gminie ludzie są aktywni. Czy jest dużo organizacji pozarządowych?
  - a. Czy działania LGD w jakiś sposób wpływają na rozwój aktywności społecznej mieszkańców (kapitału społecznego)?
2. Czy ludzie są w tej gminie przedsiębiorczy. Czy dla rozwoju obszaru lepsze są środki na podejmowanie czy na rozwój działalności gospodarczej?
3. A jak już rozmawiamy o ludziach, którzy tu mieszkają. W jakiej grupie należałoby szukać ludzi, którzy sobie nagorzej radzą. Takich którzy wymagają najpilniejszej pomocy? (młodzież, seniorzy, niepełnosprawni)
4. Jeśli chodzi o kulturę i turystykę. Czy działania LGD jakoś wpłynęły na rozwój obszaru w tej dziedzinie?
5. Przejdźmy teraz do tego jak działa LGD. Jak wygląda komunikacja i współpraca pomiędzy gminami a LGD.
6. Czy ta współpraca pozwala działać efektywnie? Jak duży wpływ na to co robi i jak działa LGD mają władze gmin partnerskich?
7. Czy LGD dobrze widać w gminach. Czy pojawia się na dożynkach, organizuje konkursy, wyjazdy. Czy mieszkańcy wiedzą, że taka organizacja działa tu na obszarze.
8. W czym należałoby szukać największej zalety istnienia LGD?
9. Czy jest coś co można by poprawić w działaniach LGD?

8.3. Ankieta kierowana do wnioskodawców, beneficjentów i członków LGD

Ocena funkcjonowania LGD

Szanowni Państwo,

głównym celem funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania była realizacja wspólnie opracowanej z Mieszkańcami (Państwem) Lokalnej Strategii Rozwoju. Strategia ta realizowana jest przez szereg działań własnych LGD oraz Państwa projekty finansowane w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW).

W ramach podsumowań realizacji programu oraz wypełniając zapisy zawarte w LSR przygotowaliśmy ankietę, o której wypełnienie Państwa prosimy. Zarówno podczas tworzenia dokumentu jak i teraz Państwa zdanie jest dla nas niezmiernie istotne.

Prezes LGD

1. Jak ogólnie ocenia Pan/Pani funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania? LGD działa:

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Bardzo dobrze
2. Raczej dobrze
3. I dobrze i źle
4. Raczej źle
5. Bardzo źle
6. Trudno powiedzieć

2. Proszę ocenić funkcjonowanie Biura LGD

Proszę zaznaczyć odpowiedź w każdym z wierszy.

		Zdecydowanie się zgadzam	Raczej się zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam
1.	Godziny pracy biura LGD				

	są dogodne dla klientów				
2.	Strona internetowa zawiera aktualne informacje				
3.	Odpowiedzi na wiele pytań można uzyskać telefonując do biura LGD				
4.	Łatwo umówić się na spotkanie z pracownikami biura LGD				

3. Proszę ocenić poniższe zdania dotyczące Biura LGD

Proszę zaznaczyć odpowiedź w każdym z wierszy.

		Zdecydowanie się zgadzam	Raczej się zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam
1.	Pracownicy mają wiedzę odpowiednią do wykonywanej pracy				
2.	Pracownicy z zaangażowaniem wykonują swoje obowiązki				
3.	Pracownicy udzielają rzetelnych informacji i porad				
4.	Pracownicy są mili i uprzejmi				

4. Jak ocenia Pan(i) funkcjonowanie Biura LGD w poniższych wymiarach:

Proszę zaznaczyć odpowiedź w każdym z wierszy.

		Bardzo źle	-1	0	1	Bardzo dobrze	Trudno powiedzieć
1.	inspirowanie działań na rzecz rozwoju LGD						
2.	funkcjonowanie zakresie spraw administracyjnych,						
3.	funkcjonowanie zakresie spraw finansowych LGD						
4.	funkcjonowanie zakresie spraw organizacyjnych						

5.	prorowadzenie doradztwa						
6.	organizacja naborów wniosków						
7.	pozyskiwanie dodatkowych funduszy zewnętrznych						
8.	informowanie członków LGD o funkcjonowaniu LGD						
9.	prorowadzenie działań informacyjnych i promocyjnych dla mieszkańców						
10.	współpraca z innymi LGD						
11.	współpraca z Urzędem Marszałkowskim i Agencją Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa						
12.	prorowadzenie monitoringu realizacji LSR						

5. Skąd czerpie Pan/Pani informacje dotyczące funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania? **Proszę zaznaczyć nie więcej niż 3 najważniejsze kanały pozyskiwania informacji**

Można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

1. Bezpośrednie kontakty z Władzami LGD
2. Bezpośrednie kontakty z pracownikami Biura
3. Walne zebranie członków
4. Oficjalna strona internetowa LGD
5. Newsletter ze strony LGD
6. Informacje wysyłane pocztą elektroniczną (e-maile)
7. Ogłoszenia na tablicach informacyjnych w miejscowościach na terenie LGD
8. Portale społecznościowe
9. Ulotka informacyjna rozpowszechniana na obszarze LGD
10. Szkolenie dla potencjalnych beneficjentów
11. Informacja bezpośrednia w siedzibie (biurze) LGD
12. Inne sposoby. Jakież? .....

6. Który z kanałów przekazywania informacji zwrotnej od społeczności do LGD byłby dla Pani/Pana najbardziej odpowiedni? **Proszę zaznaczyć nie więcej niż 3 odpowiedzi.**

Proszę zaznaczyć nie więcej niż 3 odpowiedzi.

1. Ankieta papierowa
2. Ankieta elektroniczna
3. Kontakt bezpośredni z przedstawicielem LGD
4. Kontakt mailowy
5. Kontakt telefoniczny
6. Kontakt poprzez portal społecznościowy (np. czat z pracownikiem LGD)
7. Panel dyskusyjny po zakończeniu szkoleń i spotkań (możliwość zadawania pytań, zgłaszania uwag)
8. Inny, jaki? .....

7. Skąd, przede wszystkim, czerpie Pan(i) informacje o potrzebach mieszkańców? **Proszę wskazać nie więcej niż 3 najważniejsze źródła.**

Proszę zaznaczyć nie więcej niż 3 odpowiedzi.

1. Z własnego doświadczenia
2. Z rozmów z mieszkańcami
3. Z rozmów z samorządowcami, członkami organizacji pozarządowych itp.
4. Z mediów (lokalna prasa, telewizja, radio)
5. Z Internetu (portale, wortale, fora dyskusyjne)
6. Z badań społecznych i analiz gospodarczych
7. Z innych źródeł (jakich?) .....

8. Czy konkursy ogłaszane przez Lokalną Grupę Działania odpowiadały na potrzeby mieszkańców?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Idealnie wpisywały się w potrzeby mieszkańców
2. W większości przypadków wpisywały się w potrzeby mieszkańców
3. Często mijały się z potrzebami mieszkańców
4. Prawie w ogóle nie odpowiadały na potrzeby mieszkańców
5. Trudno powiedzieć

9. Jakie są najważniejsze problemy społeczne mieszkańców regionu LGD? Proszę odpowiedzieć własnymi słowami.

Proszę odpowiedzieć własnymi słowami.

--

10. Czy konkursy rozpisane w LGD pomogły w rozwiązywaniu poniższych problemów społecznych?

Proszę zaznaczyć odpowiedź w każdym z wierszy.

		Zdecydowanie nie	-1	0	1	Zdecydowanie tak	Trudno Powiedzieć
1.	Mieszkańcy w niewielkim stopniu angażują się w sprawy społeczne swoich miejscowości (głównie młodzież)						
2.	W lokalnych środowiskach nie wypracowano atrakcyjnych programów spędzania wolnego czasu przez mieszkańców z wykorzystaniem np. świetlic środowiskowych i wiejskich						
3.	Zbyt słabo rozwinięta infrastruktura rekreacyjna (plac zabaw, siłownia) oraz kulturalna (świetlice wiejskie) na rzecz społecznej aktywności i poprawy jakości życia mieszkańców						
4.	W najbliższej okolicy jest zbyt mało lokalnych firm, które dają zatrudnienie mieszkańcom						
5.	Wśród osób bezrobotnych jest dużo osób młodych (do 30 roku życia), młodzi ludzie zmuszeni są do wyjazdu za granicę w poszukiwaniu pracy						
6.	Mimo dużych ilości lokalnych owoców i warzyw nie rozwija się przedsiębiorczość przetwórcza owoców i warzyw, bo brakuje odpowiedniej infrastruktury do przetwarzania						

11. Czy istnieją działania społeczne, które nie zostały uwzględnione w strategii Lokalnej Grupy Działania? Proszę odpowiedzieć własnymi słowami.

Proszę odpowiedzieć własnymi słowami.

12. Czy Pana(i) zdaniem środki finansowe uruchamiane przez Lokalną Grupę Działania zostały wydane efektywnie (z korzyścią dla społeczności)?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Zdecydowanie tak
2. Raczej tak
3. Raczej nie
4. Zdecydowanie nie
5. Trudno powiedzieć

13. Czy Pana(i) zdaniem za pomocą innych projektów można byłoby osiągnąć podobne rezultaty?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak, inne projekty byłyby bardziej efektywne
2. Zastosowanie innych projektów dałoby podobne rezultaty
3. Nie, inne projekty byłyby mniej efektywne
4. Trudno powiedzieć

14. Czy Pana(i) zdaniem LGD powinna podejmować dodatkowe działania aby rozwiązywać problemy społeczne mieszkańców obszaru LGD?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. LGD powinna ograniczyć się do założeń Lokalnej Strategii Rozwoju
2. LGD powinna podejmować również wyzwania wykraczające poza LSR
3. Trudno powiedzieć

15. Proszę uzasadnić swoją opinię

Proszę odpowiedzieć własnymi słowami.

16. Czy procedury naboru, wyboru i realizacji projektów w ramach inicjatywy LEADER z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich są przyjazne dla Państwa?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak
2. Nie
3. Nie mam zdania

17. Jeśli nie, to co należałoby zmienić?

Proszę odpowiedzieć własnymi słowami.

Proszę o podanie kilku informacji o sobie, wyłącznie w celach statystycznych

18. W której gminie Pan(i) mieszka?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Baranów
2. Janowiec
3. Kazimierz Dolny
4. Końskowola
5. Kurów
6. Markuszów
7. Nałęczów
8. Puławy
9. Wąwolnica

10. Wojciechów

11. Żyrzyn

19. Płeć

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Kobieta

2. Mężczyzna

20. Do jakiej kategorii wiekowej może się Pan(i) zaliczyć?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. mam mniej niż 18 lat

2. od 18 do 30 lat

3. od 31 do 40 lat

4. od 41 do 50 lat

5. od 51 do 60 lat

6. mam więcej niż 60 lat

21. Jestem:

Można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

1. Rolnikiem

2. Członkiem organizacji społecznej (stowarzyszenie, fundacja, związek zawodowy, klub sportowy)

3. Przedsiębiorcą

4. Ze środowiska (grupy) bez osobowości prawnej (koło gospodyń wiejskich, zespół ludowy, koło wędkarskie, koło hobbystów i inne)

5. Reprezentantem podmiotu z sektora publicznego (gmina, dom kultury, zakład opieki zdrowotnej)

6. Żadne z powyższych

Dziękujemy za wypełnienie ankiety

8.4. Ankieta kierowana do mieszkańców obszaru LGD

Poziom satysfakcji mieszkańców

Zapraszamy Państwa – mieszkańców naszego regionu do wyrażenia opinii na temat warunków życia w swojej gminie. Ankieta jest anonimowa a jej wyniki posłużą wyłącznie temu, aby dostosować Lokalną Strategię Rozwoju do potrzeb mieszkańców i regionu.

1. W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „moja gmina jest dobrym miejscem do życia, w którym mogę realizować wszystkie swoje podstawowe potrzeby”?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Zdecydowanie tak
2. Raczej Tak
3. Trochę tak/trochę nie
4. Raczej nie
5. Zdecydowanie nie
6. Nie mam zdania

2. W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „w ostatnich latach (od 2014 roku) warunki do życia w mojej gminie poprawiły się”?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Zdecydowanie tak
2. Raczej Tak
3. Trochę tak/trochę nie
4. Raczej nie
5. Zdecydowanie nie

6. Nie mam zdania

3. Jak obecnie ocenia Pan/i swoją gminę pod względem:

Proszę zaznaczyć odpowiedź w każdym z wierszy.

		Bardzo dobrze	Dobrze	Przeciętnie	Źle	Bardzo źle	Nie mam zdania
1.	Atrakcyjności turystycznej						
2.	Promocji dziedzictwa kulturowego, zasobów naturalnych i turystyki						
3.	Infrastruktury i oferty kulturalnej						
4.	Infrastruktury i oferty sportowej i rekreacyjnej						
5.	Infrastruktury drogowej						
6.	Zaangażowania mieszkańców w rozwiązywanie lokalnych problemów						
7.	Tożsamości mieszkańców z regionem						
8.	Działań i usprawnień na rzecz osób niepełnosprawnych						
9.	Działań na rzecz bezrobotnych						
10.	Działań na rzecz osób przed 34 rokiem życia						
11.	Działań na rzecz osób po 50 roku życia						
12.	Działań na rzecz kobiet						
13.	Możliwości zatrudnienia poza rolnictwem						
14.	Sprzyjających warunków dla przedsiębiorców i prowadzenia firmy						

4. Proszę ustosunkować się do poniższych stwierdzeń:

Proszę zaznaczyć odpowiedź w każdym z wierszy.

		Zdecydowanie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie	nie wiem

1.	Uczestniczę w wydarzeniach organizowanych w gminie (kulturalnych, rekreacyjno-sportowych, obchodach świąt etc.)					
2.	Biorę udział w przygotowywaniu gminnych wydarzeń (sam(a) albo w ramach grupy, do której należę)					
3.	Należę do stowarzyszenia/organizacji pozarządowej (stowarzyszenie, fundacja)					
4.	Należę do nieformalnej grupy społecznej (koła gospodyń etc.)					
5.	Mam możliwości, by wypowiadać się na temat ważnych zagadnień (dotyczących gminy i mojej miejscowości)					
6.	Jestem członkiem rady/komitegu (np. w szkole, klubie sportowym, przedsiębiorstwie)					
7.	Znam najważniejsze fakty historyczne dotyczące mojej miejscowości/gminy					
8.	Potrafię wskazać najważniejsze atrakcje turystyczne w okolicy					
9.	Na terenie mojej gminy mogę rozwijać się zawodowo					
10.	W mojej gminie powstaje wiele firm					
11.	W mojej gminie chętnie inwestują przedsiębiorcy					
12.	Na terenie mojej gminy są sprzyjające warunki dla turystów i osób przyjezdnych					

5. Czy jest Pan/i zadowolony/a z warunków życia w gminie?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Zdecydowanie tak
2. Raczej Tak
3. Trochę tak/trochę nie
4. Raczej nie

5. Zdecydowanie nie
6. Nie mam zdania

6. Czy rozważa Pan/i zmianę miejsca zamieszkania?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. tak
2. nie

7. Jakie są powody?

Można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

1. Trudny dostęp do edukacji
2. Trudny dostęp do instytucji kultury
3. Utrudniony dostęp do placówek opieki nad dziećmi
4. Brak perspektyw zawodowych
5. Powody osobiste/ rodzinne
6. Inne (jakie?) .....

8. Czy w Pana/i gminie, począwszy od 2014 r. realizowano projekty ze środków unijnych?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. tak
2. nie
3. nie wiem

9. Ile projektów zrealizowano?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Mniej niż 5
2. Od 5 do 10
3. Więcej niż 10

10. Czy projekty te poprawiły warunki życia w gminie?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Zdecydowanie tak
2. Raczej Tak
3. Trochę tak/trochę nie
4. Raczej nie
5. Zdecydowanie nie
6. Nie mam zdania

11. Czy Pan/i osobiście korzystał/a z infrastruktury / obiektów finansowanych ze środków unijnych, począwszy od 2014 r.?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak często
2. Tak, czasem
3. Trudno powiedzieć
4. Nie

12. Czy Pana/i zdaniem projekty związane z poprawą infrastruktury cieszą się zainteresowaniem mieszkańców?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak
2. Trudno powiedzieć
3. Nie

13. Czy Pan/i osobiście korzystał/a z projektów takich jak szkolenia, spotkania, festyny finansowanych ze środków unijnych, począwszy od 2014 r.?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak często

2. Tak, czasem
3. Trudno powiedzieć
4. Nie

14. Czy Pana/i zdaniem projekty te cieszą się zainteresowaniem mieszkańców?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak
2. Trudno powiedzieć
3. Nie

15. Proszę sobie wyobrazić, że ma Pan/i możliwość decydowania o podziale dodatkowych środków finansowych w swojej gminie. Które z poniżej wymienionych obszarów dofinansował/a/by Pan/i w pierwszej kolejności? (Prosimy o zaznaczenie „x” trzech najważniejszych)

Proszę zaznaczyć nie więcej niż 3 odpowiedzi.

1. Promocja obszaru, dziedzictwa kulturowego, zasobów naturalnych, turystyki
2. Infrastruktura i oferta kulturalna
3. Infrastruktura i oferta sportowa i rekreacyjna
4. Infrastruktura społeczna (świetlice, miejsca spotkań)
5. Infrastruktura drogowa
6. Aktywność społeczna mieszkańców (zaangażowania w sprawy lokalne)
7. Działania wzmacniające tożsamość mieszkańców z regionem
8. Działania wynikające z inicjatywy mieszkańców
9. Warunki życia osób niepełnosprawnych
10. Zmniejszenie liczby osób bezrobotnych
11. Zwiększenie liczby miejsc pracy poza rolnictwem

16. Czy zna Pan/i Lokalną Grupę Działania "Zielony Pierścień"?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak,

2. Nie znam, nie słyzałam/em

17. W jaki sposób dowiedział się Pan/i o Lokalnej Grupie Działania "Zielony Pierścień"?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. od znajomych, sąsiadów
2. w instytucji (urząd, szkoła)
3. z lokalnej prasy
4. widziałem/am działania LGD
5. uczestniczyłem/am w działaniach LGD/ brałem/am udział w projekcie

18. Status na rynku pracy:

Można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

1. Osoba (fizyczna, prawna lub inna) prowadząca działalność gospodarczą
2. Zatrudniony/a w rolnictwie
3. Zatrudniony/a poza rolnictwem
4. Uczący się/studiujący
5. Osoba bezrobotna
6. Inny typ, jaki? .....

19. Płeć:

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Kobieta
2. Mężczyzna

20. Niepełnosprawność:

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Osoba niepełnosprawna, posiadająca orzeczenie o niepełnosprawności
2. Osoba pełnosprawna

21. Wykształcenie:

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. podstawowe
2. zasadnicze zawodowe
3. średnie
4. policealne
5. licencjat, inżynier
6. wyższe magisterskie
7. inne

22. Wielkość gospodarstwa rolnego:

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. nie posiadam gospodarstwa rolnego
2. do 5 ha
3. 6-10 ha
4. 11-20 ha
5. 21-50 ha
6. >50 ha

23. Wiek

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. mniej niż 18 lat
2. 18 do 24 lat
3. 25-34 lat
4. 35-50 lat

5. >50 lat

24. W której gminie Pan(i) mieszka?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Baranów
2. Janowiec
3. Kazimierz Dolny
4. Końskowola
5. Kurów
6. Markuszów
7. Nałęczów
8. Puławy
9. Wąwolnica
10. Wojciechów
11. Żyrzyn

Dziękujemy za wypełnienie ankiety

8.5. Scenariusz zogniskowanego wywiadu grupowego

1. Wprowadzenie
  - a. Przedstawienie moderatora, opisanie celu badania, anonimowości uzyskanych odpowiedzi, konieczność nagrywania wywiadu z uwagi na późniejszą analizę wyników
2. Ocena wpływu na kapitał społeczny
  - a. Jaki jest wpływ LSR na kapitał społeczny, w tym w szczególności na aktywność społeczną, zaangażowanie w sprawy lokalne?
  - b. W jaki sposób należałoby wspierać rozwój kapitału społecznego w przyszłości?
3. Przedsiębiorczość
  - a. W jakim stopniu realizacja LSR przyczyniła się do rozwoju przedsiębiorczości?
  - b. Czy i w jaki sposób wspieranie przedsiębiorczości w ramach kolejnych edycji LSR jest wskazane?
4. Turystyka i dziedzictwo kulturowe
  - a. W jakim stopniu LSR przyczyniła się do budowania lokalnego potencjału w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego?
  - b. W jakich kierunkach należy wspierać rozwój lokalnego potencjału turystycznego?
5. Grupy defaworyzowane
  - a. Czy w LSR właściwie zdefiniowano grupy defaworyzowane oraz czy realizowane w ramach LSR działania odpowiadały na potrzeby tych grup?
6. Jaki był wpływ LSR na poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego?
  - a. Jakie działania należy podejmować w skali lokalnej na rzecz ograniczania ubóstwa i wykluczenia społecznego?
7. Innowacyjność
  - a. W jakim stopniu projekty realizowane w ramach LSR były innowacyjne?
  - b. Jak można wyróżnić typy innowacji powstałych w ramach LSR?
8. Ocena funkcjonowania LGD
  - a. Czy sposób działania partnerów w ramach LGD pozwala na efektywną i skuteczną realizację LSR?
  - b. Jak jest skuteczność i efektywność działań biura LGD (animacyjnych, informacyjno-promocyjnych, doradczych)?
  - c. Jakie zmiany należy wprowadzić w działaniach LGD by skuteczniej realizowała LSR?
9. Zakończenie spotkania

Czas trwania 120 minut